

Å bygge mennesker ved å rive bad

En kvantitativ studie om tidligere kriminelles selvfølelse

Åsne Mariel Hillestad

Masteroppgave ved psykologisk institutt

UNIVERSITETET I OSLO

Mai, 2015

Å bygge mennesker ved å rive bad

En kvantitativ studie av tidligere kriminelles selvfølelse

© Åsne Mariel Hillestad

2015

Å bygge mennesker ved å rive bad – en kvantitativ studie om tidligere kriminelles selvfølelse

Åsne Mariel Hillestad

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Denne studien ønsket å se på tidligere kriminelles selvfølelse, og hva som kan bidra til å påvirke denne. Utvalget er hentet fra den sosiale entreprenøren Monsterbedriften, hvor alle de ansatte enten er tidligere kriminelle eller ungdom som har kommet skjevt ut. Med utgangspunkt i ulike teorier om selvfølelse, er det inkludert flere andre mål som er antatt å påvirke de tidligere kriminelles selvfølelse: tilfredshet med livet, sosial støtte, jobbtildfredshet, ADHD-symptomer og depresjon.

Utvalget bestod av 20 ansatte fra Monsterbedriften, metoden for datainnsamling var spørreskjema. Det viste seg at de aller fleste ansatte i Monsterbedriften hadde normal selvfølelse.

Sosial støtte viste seg å spille en viktig rolle i forståelsen av selvfølelse. Sosial støtte kan mediere effekten av både ADHD-symptomer, depresjon og jobbtildfredshet på selvfølelse. Det vil si at dersom man har en sårbarhet, så kan det å fokusere på sosial støtte bidra til å øke selvfølelsen. Dette blir støttet av tidligere forskning. Sosial støtte er dermed tett forbundet til selvfølelse, og burde inkluderes dersom man ønsker å forstå utvikling av selvfølelsen.

Det ble funnet støtte for at selvfølelse har en sammenheng med sosial støtte og jobbtildfredshet, men ingen direkte sammenheng med depresjon, ADHD-symptomer eller tilfredshet med livet.

Forord

Proessen ved å skrive egen masteroppgave har vært meget lærerik. Jeg har fått erfaring med å lage spørreskjemaer, søke hos REK, samle inn egen data, lage statistiske analyser og ikke minst legge frem og diskutere mine funn. Veien fra idé til ferdig produkt har vært lang, og jeg hadde aldri oppnådd det ferdige produktet uten hjelp og samarbeid fra fantastiske mennesker.

Arne Bjøntegaard er personen som gjorde det hele mulig. Han kontaktet universitetet med et ønske om forskning på Monsterbedriften. Dette ble nevnt i en samtale min daværende kursansvarlig Evalill Bølstad Karevold hadde med min klassevenninne Jannicke Andersen, og Jannicke tipset meg om prosjektet. Arne og jeg fant fort ut at vi hadde mye til felles, og at vi begge hadde en brennende interesse for feltet. I ettertid har Arne stilt opp og inkludert meg på mange spennende møter og vært en viktig kontaktperson. Han har gitt meg innsyn i Monsterbedriften, kommet med innspill til tema rundt oppgaven, og hjulpet til med innsamlingen av spørreskjemaene. Hans positive vesen og engasjement har gjort mye for min oppgave.

Evalill har vært med i prosjektet helt fra begynnelsen av, som min veileder. I begynnelsen av prosjektet fikk jeg ekstremt gode innspill på ulike tematikk og hvordan jeg kunne vinkle oppgaven. Jeg har fått lange, gode, konstruktive tilbakemeldinger på oppgaven underveis, som har gitt oppgaven flyt og helhet. I tillegg har jeg kunnet sende mail med spørsmål om alt jeg har lurt på, som har vært meget nyttig.

I løpet av dette året har jeg også fått hjelp av mange andre med god fagkunnskap. Jeg vil gjerne takke Thomas Hoff og Roald Bjørklund for hjelp til å finne ulike skalaer. Guro Øiestad har gitt meg tips angående lesestoff om selvfølelse. Hallgeir Moen fortjener anerkjennelse for å ha hjulpet med oversetting av skala. Vanja Flak har sendt meg relevante forskningsartikler på feltet og stilt opp dersom jeg hadde spørsmål. Anne-Marie Halberg har vært uvurderlig hjelp når det kommer til metodedelen av oppgaven.

Alle gutta i Monsterbedriften fortjener også en stor takk! Uten dem hadde det ikke blitt noen oppgave i det hele tatt. Jeg har blitt veldig godt tatt imot av dem, og de har latt meg delta på samlinger, og ikke minst svart på spørreskjemaene mine. For det er jeg meget takknemlig!

Det må også helt klart nevnes støtten jeg har fått fra familie, svigerfamilie og venner. De har vist interesse og engasjement rundt prosessen og funnene mine. Takket være dem har jeg fått mange spennende innspill som har gitt oppgaven dybde og diskusjon. Til sist må jeg særlig nevne min forlovede, Eivind Aamoth. Han har vært involvert i alle ledd av prosessen, og har dermed vært vitne til alle opp- og nedturer. I tillegg til å være en uvurderlig støtte har han også fungert som diskusjonspartner, statistikklærer, korrekturleser, skala-tester og mye annet. Støtten og kjærligheten jeg har fått fra han har vært avgjørende for selve prosessen og oppgaven.

Med disse ordene håper jeg oppgaven lever opp til forventningene. Jeg er personlig utrolig stolt over å kunne bidra til ny kunnskap i et så viktig felt. Kriminalpsykologi ligger mitt hjerte nærmest, og jeg er derfor utrolig takknemlig over å ha fått skrive denne oppgaven.

- **Åsne Mariel Hillestad**, mai 2015

Innholdsfortegnelse

1	Introduksjon	1
1.1	Om Monsterbedriften	2
1.1.1	Grunnlag og konsept	2
1.1.2	Lignende tiltak.....	3
1.2	Bakgrunn for studien	4
2	Teoretisk bakgrunn.....	5
2.1	Selvfølelse	5
2.1.1	Selvfølelse og selvtillit	5
2.1.2	Stigmateori	6
2.1.3	Perspektiver på selvfølelse	6
2.1.4	Selvfølelsens utvikling	7
2.1.5	Kriminelles selvfølelse	7
2.1.6	Tiltak for bedre selvfølelse.....	8
2.2	Sosial støtte.....	9
2.2.1	Sosial støtte og selvfølelse	10
2.3	Tilfredshet med livet.....	10
2.3.1	Bottom-up og top-down-teorier	11
2.3.2	Tilfredshet med livet i et livsløpsperspektiv	11
2.3.3	Tilfredshet med livet korrelerer med andre faktorer	12
2.4	Jobbtilfredshet	12
2.4.1	Bottom-up og top-down-teorier	13
2.4.2	Jobbtilfredshet og selvfølelse	13
2.5	ADHD.....	14
2.5.1	ADHD og kriminalitet.....	15
2.5.2	ADHD og selvfølelse	15
2.6	Depresjon.....	17
2.6.1	Depresjon og kriminalitet.....	17
2.6.2	Depresjon og selvfølelse	18
2.7	Hypoteser.....	18
3	Metode.....	21
3.1	Prosedyre og utvalg	21

3.2	Mål på selvfølelse	21
3.3	Mål på ADHD-symptomer	22
3.4	Mål på tilfredshet med livet	22
3.5	Mål på depresjon	23
3.6	Mål på sosial støtte	23
3.7	Mål på jobbtildfredshet	24
3.8	Tilleggsmaal	24
4	Resultater	25
5	Diskusjon	30
5.1	God selvfølelse hos de ansatte	30
5.2	Faktorer som påvirker selvfølelsen	31
5.3	Sosial støtte som mediator	32
5.4	Selvfølelse som prediktor	34
5.5	Implikasjoner for Monsterbedriften	34
5.6	Begrensninger	36
5.7	Videre forskning	37
6	Konklusjon	40
7	Litteraturliste	41
	Vedlegg	50

1 Introduksjon

Alle mennesker ønsker å ha det bra med seg selv. Vi evaluerer oss selv stadig, og ønsker å føle at vi passer inn, har egenverdi og er fornøyde med oss selv. Begrepet selvfølelse favner om mange positive aspekter. Det er sterkt knyttet til egen livskvalitet, som igjen er viktig for personlig trivsel. Vil selvfølelsen være annerledes for mennesker som tilhører en stigmatisert gruppe? For mennesker som har falt utenfor samfunnets normer, som blir vurdert og dømt av resten av samfunnet? Har man høyere eller lavere selvfølelse dersom man har en trøblete bakgrunn som man nå har kommet seg ut av? Vil det å få seg jobb på tross av tidligere erfaringer bidra til økt selvfølelse? Denne studien ønsket å undersøke hvordan tidligere kriminelle har det med seg selv, og hvordan deres selvfølelse er. Utvalget ble hentet fra den sosiale entreprenøren Monsterbedriften, hvor de ansatte enten er tidligere kriminelle eller unge med trøblete bakgrunn.

Monsterbedriften har et ordtak som sier at de «bygger mennesker ved å rive bad». En av de viktigste måtene å bygge mennesker på er å få de til å føle seg verdifulle, viktige og se sin egenverdi (Leary, 1999). Derfor er ligget hovedfokuset i denne studien på selvfølelse. I tillegg til å måle selvfølelse, ble det også målt ADHD-symptomer, sosial støtte, depresjon, tilfredshet med livet og jobbtilfredshet. Det er antatt at alle disse faktorene kan knyttes opp mot selvfølelse, og at man ved å måle ulike faktorer kan avdekke flere nyanser av selvutvikling. Selvfølelse er et komplekst begrep, og for å forstå det fullt ut må man også vite noe om hvilke faktorer som er med på å påvirke denne. Ytterligere begrunnelse for valget av akkurat disse faktorene vil drøftes videre i oppgaven.

Det å ha en kriminell fortid kan føre til vanskeligheter med å få seg jobb (Solomon, 2012). Det er flere grunner til dette. Mange arbeidsgivere kan kvie seg for å gi jobb til tidligere kriminelle av frykt for problemer med den ansatte, og mange kjører omfattende bakgrunnssjekker på aktuelle kandidater (Connerley, Arvey & Bernardy, 2001). I tillegg til dette har mange tidligere kriminelle mangelfull utdanning og ikke minst manglende arbeidserfaring (Uggen & Staff, 2001). Dette er bare noen av mange utfordringer tidligere kriminelle har. Derfor er det så viktig å ha sosiale entreprenører som Monsterbedriften, som ønsker å forbedre livene til disse menneskene ved blant annet å tilby dem en jobb.

Det å tilby tidligere kriminelle en jobb kan forhindre videre kriminalitet (Uggen et al. 2001). En kvalitativ studie intervjuet tidligere kriminelle om hvordan de kom seg vekk fra en kriminell karriere og ut i et lovlydig liv (Meisenhelder, 1977). Flere påpekte viktigheten av å få en tilhørighet i samfunnet. Man må skape en kontakt med det vanlige samfunnet slik at man

føler forpliktelse og lyst til å gi noe tilbake. En slik tilhørighet til samfunnet kan man få av å skaffe seg en jobb og betale skatt.

Å få seg en jobb kan være meget positivt og fungere som en buffer mot kriminalitet (Hughes, 1998; Uggen, 2000). Ulike studier har funnet ut at denne effekten øker med alder. Altså at jo eldre du blir, jo flere fordeler får du av å få deg en jobb etter kriminaliteten. Det er antatt at dette har noe med modning å gjøre. Dermed finnes det en mulighet for at tiltak hvor man tilbyr tidligere kriminelle jobb vil ha større effekt hos de eldre enn hos de yngre.

1.1 Om Monsterbedriften

1.1.1 Grunnlag og konsept

Monsterbedriften er ganske unik i sitt konsept. Det er et lavterskeltilbud som gis til tidligere kriminelle og/eller vanskeligstilt ungdom. I Monsterbedriften får de en jobb, lønn og oppfølging. Hverdagen skal være mest mulig lik en vanlig arbeidssituasjon. Dette er med på å forberede de ansatte på å senere komme ut i jobb utenfor Monsterbedriften. Monsterbedriften er en sosial entreprenør som startet opp i 2003. Den har en visjon om å gi mennesker en ny start i livet. Mye av grunnlaget Monsterbedriften er bygget på, er hentet fra Carl Rogers (1961) filosofi om menneskeverd og utvikling. Særlig poenget hans om at det er viktig å bygge gode menneskelige relasjoner, og ha dette som grunnlag for videre utvikling, har fått et stort fokus. Carl Rogers mener dersom man er opptatt av å bygge gode relasjoner med andre mennesker, og utvikler en gjensidig respekt og forståelse for hverandre, vil dette kunne bidra til personlig utvikling.

Monsterbedriften jobber med riving av bad, asbestsanering, kjerneboring, skogsrydding og lignende oppdrag. De ansatte jobber i team på fire, med en leder på hver gruppe. Det kreves ingen utdanning eller arbeidserfaring for å kunne bli ansatt i Monsterbedriften. I tillegg til å tilby jobb med lønn, er det også muligheter for å flytte inn i Monsterbedriftens bofellesskap. Miljøet mellom de ansatte har stort fokus, og det blir arrangert kurskvelder, samlinger og sosiale sammenkomster. Et av målene til Monsterbedriften er at de ansatte etterhvert skal ut i fast jobb utenfor Monsterbedriften. Monsterbedriften vant i 2014 Ferd-prisen for «Årets sosiale entreprenør», og fikk dermed 500.000 kr, samt oppfølging av Ferd (Lee, 2014).

Monsterbedriften forsøker å unngå å ansette mennesker med alvorlige psykiske problemer, men det blir ikke benyttet noen screeningmetoder for å sjekke dette. For å bli

ansatt kreves det kun at man stiller til intervju.

En positiv del ved Monsterbedriften er at den gir sine ansatte en krevende fysisk arbeid. Fysisk aktivitet i jobbsammenheng er knyttet opp mot god psykososial helse samt velvære (Brown, Gilson, Burton & Brown, 2011). Det å rive bad og gjøre andre fysiske oppgaver kan ha en positiv effekt på blant annet selvfølelse (Barton, Griffin & Pretty, 2012). Grunnen til denne positive effekten antas å ha sammenheng med at fysisk aktivitet øker andelen endorfiner i kroppen. Dette kan igjen føre til positivt humør, reduksjon av stress, samt øke mestringsfølelsen. I Frankrike fikk en utvalgt gruppe innsatte i fengsel jobbe på byggeplasser med fysisk arbeid på dagtid (Blatier, 2000). Disse rapporterte betraktelig høyere selvfølelse enn de andre innsatte i fengselet. Denne økningen kan imidlertid ha flere grunner enn bare det fysiske arbeidet i seg selv. Det å komme ut av fengselet og være i produktivitet kan være den faktiske årsaken til økningen i selvfølelse, men dette kan ikke studien si noe om. Det trengs flere studier om selvfølelse hvor man kontrollerer for ulike forhold, som det å være fengslet sammenlignet med det å være utenfor fengselet.

1.1.2 Lignende tiltak

Det finnes flere andre lignende tiltak som skal hjelpe tidligere kriminelle og/eller vanskeligstilt ungdom i Norge, eksempelvis «Pøbelprosjektet» og «Hortens antatt verste». «Pøbelprosjektet» er et selskap som retter seg mot ungdom som er på vei til å droppe ut av videregående skole («Om oss – Pøbelprosjektet», 2014). De blir tilbudt kursing, oppfølging og struktur i hverdagen. Det stilles høye krav, og målet er at ungdommene skal komme seg ut i jobb eller videre utdanning slik at de ikke faller utenfor samfunnet. Det er krav om at alle deltakerne skal være rusfrie. Et annet eksempel er «Hortens antatt verste» (Bjerkeseth, 2014). Dette er et tiltak for rusmisbrukere. Her jobber man frivillig med fysiske oppgaver gitt av kommunen. Rusmisbrukerne må være rusfrie for å kunne være med på prosjektet. Her får de noe å fylle dagen sin med, samt et sosialt nettverk. Tanken er at de skal bli vant med en livsstil hvor man jobber flere timer om dagen, holder avtaler og holder seg rusfri. Ønsket er at disse senere kan komme ut i jobb. Ettersom arbeidet her er frivillig, tjener de ingen penger.

Disse konseptene har noen felles mål og visjoner som Monsterbedriften, men har helt klart en annen fremgangsmåte og et annet opplegg. Dette er med på å belyse at Monsterbedriftens konsept er unikt, og at det dermed er interessant å studere dette konseptet nærmere for å se hva som gir resultater.

1.2 Bakgrunn for studien

Hensikten med studien er å undersøke selvfølelse, og få en større forståelse for begrepet som helhet. I tillegg vil studien finne ut hvordan selvfølelsen er hos tidligere kriminelle. Det har blitt forsket noe på Monsterbedriften tidligere, men ikke med et psykologisk perspektiv. Ettersom Monsterbedriften er en såpass unik sosial entreprenør og har økt raskt i omfang, er det interessant å få empiriske studier som kan analysere fremgangen, samt hva som bidrar til positiv psykologisk utvikling hos de ansatte. I tillegg vil det å forske på tidligere kriminelle kunne ha en samfunnsnyttig effekt. Det å kunne forhindre videre kriminalitet er positivt for samfunnet, både økonomisk og praktisk. Om man klarer å finne ut av hvilke tiltak som fungerer og ikke fungerer, og eventuelt hvorfor, har man produsert mye kunnskap man kan bruke videre.

Denne studien ønsker også å skaffe mer kunnskap om tidligere kriminelle. Den ønsker å kartlegge hvordan de har det, hvilke områder de er tilfreds med og hvilke områder de ikke er tilfredse med. Det er gjort begrenset med forskning på tidligere kriminelle i jobb. Dette utvalget er unikt ettersom det bare finnes en Monsterbedriften i verden. Ingen andre steder tilbyr akkurat det som Monsterbedriften tilbyr av både jobbmuligheter, mulighet for bosted og fellesskap. Å kunne finne ut hva ved Monsterbedriften som fungerer og ikke fungerer, er derfor meget interessant for å fremme livskvalitet hos mennesker med en utfordrende bakgrunn.

2 Teoretisk bakgrunn

2.1 Selvfølelse

Selvfølelse er den avhengige variabelen i denne studien. Hovedårsaken til dette er at selvfølelse synes å være et begrep som henger sammen med mange andre faktorer som er viktig for menneskers velvære og egenverd (Törnblom, 2006), noe som er et spesielt viktig tema for de ansatte i Monsterbedriften. En ytterligere årsak til at selvfølelse er hovedfaktoren i studien, er at det kan fungere som et mål på om Monsterbedriften har klart å «bygge mennesker». Guro Øiestad (2009) skriver at selvfølelsen har noe med vår egen subjektivitet å gjøre. Man har en opplevelse av at jeg er jeg. Selvfølelsen er noe som bygges i relasjon til andre, og handler om hvordan vi opplever oss selv i forhold til andre mennesker. Om man tør å ta plass og ha behov og stille krav. Dette perspektivet om at selvfølelsen blir til i samspill med vårt miljø er et viktig element. Vi sammenligner stadig oss selv med de rundt oss, og inkarnerer tilbakemeldinger vi får fra andre, som igjen er med på å forme vår selvfølelse. Til syvende og sist er selvfølelsen vår en indre tilstand bare vi kjenner på, og som ikke andre har direkte tilgang til (Leary, 1999).

Morris Rosenberg (Rosenberg, 1965) regnes av mange som en av de store navnene innenfor forskning på selvfølelsesbegrepet. Han har utarbeidet en mye brukt skala på selvfølelse, og har skrevet mange artikler om temaet (Robins, Hendin & Trzesniewski, 2001). Begrepet selvfølelse er et omdiskutert begrep. Noen mener dette begrepet har blitt alt for forenklet og popularisert i det moderne samfunn (Cigman, 2004). Et annet aspekt er hvorvidt det er positivt eller ikke å ha høy selvfølelse (Crocker & Park, 2004). Det er generell enighet om at det å ha en god selvfølelse er positivt. Spørsmålet er om det å ha alt for høy selvfølelse kan være ufordelaktig. En teori er at om man er veldig opptatt av å øke sin egen selvfølelse, og har dette som fremste mål, vil man kunne være meget sårbar for trusler mot sin egen opplevelse av verdi. Dette kan føre til at man undergraver selvstendighet, selvregulering og psykisk og fysisk helse.

2.1.1 Selvfølelse og selvtillit

Det er også viktig å ikke forveksle begrepet selvfølelse med selvtillit. Selvtillit handler om våre vurderinger av oss selv på ulike områder (Törnblom, 2006). Det går på vår egen dyktighet i ulike felt. Det er mulig å ha høy selvtillit på noen felt, og lavere selvtillit i andre

felt. Selvfølelsen hører til en mer generell følelse av egenverd. Noen mener også at de to begrepene har en del med hverandre å gjøre, så de til en viss grad kan sammenblandes (Øiestad, 2009).

2.1.2 Stigmateori

Tidligere kriminelle kan ha en særlig utfordring ved å øke sin selvfølelse, fordi de er en del av en stigmatisert gruppe. Stigmateorier sier at man har lett for å kategorisere og dømme andre ut ifra hvor vi plasserer og grupperer dem i våre egne tanker (Crabtree & Haslam, 2010). Vi organiserer tankene og inntrykkene våre hele tiden, og lager vårt eget system for hvilke begreper og grupper som hører sammen og ikke. Mennesker kategoriserer andre mennesker, i grupper man selv tilhører (inngrupper) eller i grupper man selv ikke tilhører (utgrupper). Alle lovlydige mennesker kan kategoriseres i en inngruppe av en lovlydig person, mens alle kriminelle da havner i en utgruppe. Denne utgruppen blir sett på som kvalitativt forskjellig fra inngruppen av personene i inngruppen. Vi har lettere for å tillegge negative egenskaper til mennesker som tilhører en utgruppe enn mennesker i en inngruppe. I tillegg hevdes det at å bli stigmatisert på denne måten, å havne i en utgruppe, kan påvirke selvfølelsen (Leary, 1999). Ettersom man ikke kan fjerne selvet fra samfunnet en lever i, og alltid er i sosialt samspill, vil selvfølelsen bli påvirket av hva andre synes om en.

2.1.3 Perspektiver på selvfølelse

Selvfølelsen har hatt varierende status i psykologiens historie. Først la behavioristene stor fokus på selvfølelse og selv-konsept, som de så på som viktige funksjoner (Swann Jr, Chang-Schneider & Larsen McClarty, 2007). Senere fikk selvfølelsen en plass innenfor kognitiv psykologi. Her ble det ment at selvfølelsen hadde mye til felles med skjemateori. Etterhvert ble det stilt spørsmål ved hva som kunne påvirke ens selvfølelse, og hvordan dette skulle måles. Det ble et skille mellom global selvfølelse og modul-basert selvfølelse. Global selvfølelse er regnet som en generell selvfølelse. Den globale selvfølelsen er regnet som mer relatert til psykologisk well-being, mens modul-basert/spesifikk selvfølelse er mer direkte linket til atferd (Rosenberg, Schooler, Schoenbach & Rosenberg, 1995). Andre mente at selvfølelse var mer nyansert enn at man kunne måle en generell selvfølelse, og syntes man burde måle selvfølelsen på mange ulike aspekter ved livet (Harter, 2012). Det kunne hende man hadde god selvfølelse når det gjaldt enkelte ting, mens man ikke var like trygg på andre ting. Dermed ble det laget egne skalaer for selvfølelse for ulike moduler, eks utseende,

akademisk, sosial, humor, intimitet osv. Kritikerne mot global selvfølelse mener det er feil at selvfølelsen kan måles generelt (Swann Jr, Chang-Schneider & Larsen McClarty, 2007). De mener at man ikke kan lage et felles mål av mange forskjellige komponenter. I tillegg synes de at det er viktig å tydelig kunne se hvilke komponenter som bidrar til høy eller lav selvfølelse, for da vil man få et mer nyansert bilde av vedkommendes selvfølelse.

Det er også et skille mellom eksplisitt og implisitt selvfølelse (Baccus, Baldwin og Packer, 2004). Den eksplisitte selvfølelsen er den vi selv er bevisst på, altså om man føler seg bra med seg selv eller ikke. Den implisitte selvfølelsen er til stede i oss, men er mer ubevisst. Det kan være små ting som ubevisst påvirker oss enten positivt eller negativt, som bidrar til den implisitte selvfølelsen vår. Denne implisitte selvfølelsen kan igjen påvirke den eksplisitte. Det er imidlertid ikke enkelt å skulle måle implisitt selvfølelse, ettersom den er ubevisst, så i denne oppgaven er det den eksplisitte selvfølelsen som blir målt.

2.1.4   Selvfølelsens utvikling

Selvfølelsen vår er i utvikling gjennom hele livsløpet. Den kan påvirkes av indre og ytre faktorer. Det har blitt funnet støtte for at selvfølelsen øker fra ungdomsalderen til midten av voksenalder, med en topp på ca 50 år, før den senere synker (Orth, Robins & Trzesniewski, 2010). Fordi selvfølelsen stadig er i endring, er det så viktig å se på utviklingen av selvfølelse i et livsløpsperspektiv. Det er ikke alle som følger en normalutvikling av selvfølelse, og det finnes store variasjoner. Selvfølelsen vår påvirker også andre aspekter i livet vårt. Den har blant annet vist seg å ha moderat positiv effekt på affekt og depresjon (Orth, Robins & Widaman, 2012). Det har vist seg at selvfølelse også kan være kulturelt betinget (Schmitt & Allik, 2005).

2.1.5   Kriminelles selvfølelse

Det er stor uenighet og sprikende funn når det gjelder kriminelles selvfølelse. Den mer tradisjonelle retningen hevder at kriminelle har spesielt lav selvfølelse, og at dette kan være en utløser for en kriminell løpebane (REF). En studie fant at innsatte i fengsel hadde lavere selvfølelse enn en kontrollgruppe (Gullone, Jones & Cummins, 2000). Mange har også funnet korrelasjoner mellom aggresjon og lav selvfølelse, noe som har vært med å styrke teoriene om at særlig voldelige kriminelle har lav selvfølelse (Jankowski, 1991). Det er da antatt at den lave selvfølelsen kommer først, og at volden er et forsøk på å hevde seg og øke sin egen selvfølelse. Andre teorier hevder at dersom noen har særlig høy selvfølelse også vil

være tilbøyelige for å begå kriminalitet og vold (Oser, 2006). Dette kan føre til at man ønsker å «ta seg til rette» ettersom man føler man har rett til alt. Man kan også ønske å se hvor mye man klarer å slippe unna med. Disse teoriene er motstridende, og det finnes lite empiri på hvilken teori som er den mest riktige. Den første teorien om at kriminelle generelt har lavere selvfølelse enn en normalbefolkning er likevel den teorien som har fått mest oppmerksomhet (McCarthy & Hoge, 1984). Det er gjort flere ulike studier som undersøker om kriminelles globale selvfølelse er annerledes enn hos de ikke-kriminelle. En studie sammenlignet tre ulike studier som handlet om global selvfølelse og problematferd (Donnellan, Trzesniewski, Robins, Moffitt & Caspi, 2005). Det var en blanding av longitudinelle og kohort-studier. Utvalget bestod både av ungdommer og college-studenter. Ved å kontrollere for faktorer som sosial støtte, IQ, sosioøkonomisk status, foreldrestil og lignende, fant man at lav global selvfølelse var sterkt knyttet opp mot aggresjon og annen problematferd. Dette kunne igjen føre til ungdomskriminalitet.

Det er imidlertid viktig å merke seg at mange av disse studiene som forsøker å måle selvfølelse hos kriminelle, bruker kriminelle som soner fengselsstraff som utvalg. Det er mulig man kunne fått andre resultater dersom man kunne måle kriminelle som ikke hadde blitt straffet. Det vil også muligens kunne være forskjell i selvfølelsen hos kriminelle som soner gjentatte ganger, fremfor en som soner for første gang. Studier av selvfølelsen hos tidligere kriminelle ser ut til å være mindre forsket på enn studier av selvfølelsen hos nåværende kriminelle. Derfor kan denne studien bidra til noe kunnskap på dette feltet.

2.1.6 Tiltak for bedre selvfølelse

Selvfølelsen er nært knyttet opp mot andre positive begreper som mestringsfølelse, positivitet og tilfredshet med livet (Auerbach & Gardiner, 2012; Crocker et al. 2004). Studier har vist at selvfølelse blir vurdert som meget viktig for mennesker. I to ulike studier ble i underkant av 300 mennesker bedt om å rangere hvor viktig en økning i selvfølelsen var i forhold til andre faktorer som var regnet som viktige og positive (Bushman, Moeller & Crocker, 2011). En økning i selvfølelsen ble vurdert som viktigere enn å spise godteri, delta i seksuelle aktiviteter, drikke alkohol eller få besøk av en venn. Selvfølelse har derfor mye å si for et menneskes velvære.

Det er ulike tiltak man kan sette inn for å bygge opp selvfølelse. Man kan få bedre selvfølelse av å holde på med kunst (Hartz & Thick, 2005), man kan ha tette og oppfølgende samtaler og sette inn individuelle tiltak (Marshall, Champagne, Sturgeon &

Bryce, 1997), det kan også virke positivt på selvfølelsen å være ute i naturen og være fysisk aktiv (Barton et al. 2012). Det å ha en jobb i seg selv gir høyere selvfølelse enn å være arbeidsløs (Waters & Moore, 2002). Å ha fast inntekt bidrar til høyere selvfølelse (Twenge & Campell, 2002).

Det kan imidlertid være meget individuelt hva som gir økt selvfølelse hos hver enkelt. Det den enkelte mener er viktig og som personen selv gir mye fokus og ønsker å være vellykket i, kan være det som gir vedkommende økt selvfølelse (Crocker et.al. 2004). Dersom en student legger mye prestisje i å gjøre det godt akademisk, og mener at det er viktig å gjøre det bra på skolen, vil en god karakter eller andre positive tilbakemeldinger på skolearbeidet kunne føre til økt selvfølelse. Dersom man gjør det dårlig på et felt man vektlegger tungt, vil dette kunne gå utover ens selvfølelse på en negativ måte.

Selvfølelsen oppstår ikke i et vakuum. Det er tydelig at selvfølelsen har en utvikling i løpet av livsløpet. Det er flere faktorer som er med på å forme denne utviklingen. Videre vil det bli drøftet flere faktorer som har innvirkning på selvfølelsen, og som vil bli undersøkt nærmere i denne studien.

2.2 Sosial støtte

Sosial støtte er et samlebegrep som innebærer at man har noen å henvende seg til, å ha en relasjon til. Det behøver ikke være et familiemedlem eller en kollega, men det kan godt være det. Sosial støtte har vist seg å blant annet kunne føre til færre psykiske problemer blant de som har opplevd overgrep i barndommen enn hos de som ikke har noen form for sosial støtte (Sperry & Spatz Widom, 2013).

Innenfor psykologien har man lenge visst at sosial støtte er både viktig og fordelaktig (Cobb, 1976). Det å ha nære venner, familie eller gode kollegaer man kan snakke med eller være sammen med har vist seg å bringe med seg flere fordeler. Det er særlig en hovedteori om hvorfor sosial støtte er viktig; bufferteorien (Ibarra-Rovillard & Kuiper, 2011). Denne går ut på at sosial støtte kan fungere som en «buffer» på stresset som oppstår av vanskelige situasjoner. Dette fører til mestring. Denne teorien har både fått støtte og motstand. En studie som støtter denne teorien fant at sosial støtte kan moderere eller redusere effektene av stressende opplevelser og livssituasjoner (Thoits, 1986). Sosial støtte vil ikke bare kunne fungere som buffer mot vanskelige situasjoner. Det viser seg at sosial støtte kan øke effekten av selvfølelse og positive emosjoner, og dermed føre til bedre helse (Cohen & Syme, 1985). Sosial støtte kan dermed sies å både redusere effekten av negative emosjoner, samt øke

effekten av positive emosjoner.

Sosial støtte har også vist seg å være viktig for ungdom som er involvert i kriminalitet (Johnson, Esposito-Smythers, Miranda Jr., Rizzo, Justus & Clum, 2011). Dersom ungdommene fikk støtte hjemmefra, særlig fra et søsken eller fra noen i den utvidede familien, hadde de mindre sjanse for å utvikle depresjon. Denne effekten var sterkere for gutter enn for jenter.

2.2.1 Sosial støtte og selvfølelse

Det er funnet indikasjoner på at sosial støtte er relatert til selvfølelse (Symister & Friend, 2003). En eldre studie av 400 kvinner i USA ønsket å se på sammenhengen mellom sosial støtte, selvfølelse og depresjon (Brown, Andrews, Harris, Adler & Bridge, 1986). Det viste seg at selvfølelse og sosial støtte ofte var sterkt positivt korrelert. Og dersom man hadde høy selvfølelse og god støtte hadde man mindre sannsynlighet for å utvikle en depresjon. Et lignende funn ble gjort i en annen studie som ønsket å se på positive helsegeviser av sosial støtte. Her fant man at sosial støtte hadde en direkte positiv effekt på selvfølelse (Muhlenkamp & Sayles, 1986). En annen studie viste derimot at sosial støtte ikke hadde noen innvirkning på selvfølelse (Orth, et al. 2010). En nyere studie ønsket å se om selvfølelse og sosial støtte hadde en medierende effekt på ensomhet og tilfredshet med livet (Kapikhiran, 2013). Det viste seg at både selvfølelse og sosial støtte hadde en delvis medierende effekt på tilfredshet med livet og ensomhet.

Det er også gjort studier som ønsker å se sosial støtte i sammenheng med tilfredshet med livet. En nyere studie fant kjønnsforskjeller mellom sosial støtte og tilfredshet med livet. Studien ble gjort på kinesiske universitetsstudenter, i alderen 17-23 år. Der fant man at menn med god sosial støtte viste større sannsynlighet for høyere tilfredshet med livet enn hos kvinner (Kong, Zhao & You, 2012).

2.3 Tilfredshet med livet

Begrepet tilfredshet med livet omhandler hvordan en person vil bedømme om man er fornøyd med sitt eget liv, og føler en indre tilfredshet (Diener et al., 1985). Hvorvidt man oppnår tilfredshet med livet eller ikke, avhenger av hvordan man sammenligner seg selv med en indre standard man selv setter. Tilfredshet med livet er dermed meget individuelt. Hvilke krav man setter til seg selv og sitt eget liv er med på å avgjøre om man er tilfreds eller ikke.

Klarer man å leve opp til egne livskrav vil tilfredsheten med livet være høy, klarer man ikke egne krav kan man føle seg mislykket og utilfreds.

2.3.1 Bottom-up og top-down-teorier

Det finnes flere teorier som forsøker å forklare hva tilfredshet med livet er. En av de mest typiske hovedskillene i slike teorier er bottom-up og top-down-teorier (Erdogan, Bauer, Truxillo & Mansfield, 2012). En top-down-teori om tilfredshet med livet antar at tilfredshet med livet er et type stabilt trekk hos mennesker. Hvor tilfreds du er med livet avhenger av hvem du er født som, hvordan personligheten din er osv. Dersom man har en bottom-up-teori om tilfredshet med livet, går den ut på at tilfredshet med livet er summen av mange andre faktorer. Det avhenger av hva slags faktorer som er viktig for den enkelte, og hvor mye hver av disse faktorene blir vektet. Er man fornøyd på de områdene i livet som er viktig for en, vil dette til sammen kunne føre til en generell tilfredshet med livet. Bottom-up-teorien mener dermed at tilfredshet med livet ikke er like stabilt som man mener i top-down-teorien. I senere tid mener noen at man burde legge til flere faktorer i målingen av tilfredshet med livet, som håp og sivil status (Bailey & Snyder, 2007).

2.3.2 Tilfredshet med livet i et livsløpsperspektiv

Tilfredshet med livet kan endres i løpet av livsløpet. Tilfredsheten kan påvirkes av enkelte hendelser og ulike situasjoner, men det ser likevel ut til å finnes et type mønster for hvordan tilfredshet med livet endres med alderen. I ungdomstiden kan tilfredsheten være varierende, men vil øke og stabilisere seg i tidlig voksen alder. Når man er mellom 40-70 år er det blitt funnet en økning i tilfredshet med livet (Baird, Lucas & Donnellan, 2010). Det spekuleres i hvorfor denne økningen skjer. Noen mener det er fordi de fleste er mer etablert på dette tidspunktet i livet, og har et mer stabilt liv med jobb, ekteskap ol. Etter man er 70 år kan det se ut til å tilfredshet med livet kan endres. For noen er den fortsatt god og stabil, for andre går tilfredsheten nedover. Det er antatt at dette har sammenheng med fysisk og psykisk helse, depresjon, personlighet og ensomhet (Ni Mhaolain et al., 2012). Det kan kanskje være nyttig å se på tilfredshet med livet på flere ulike domener for å lettere kartlegge hva som fører til høy eller lav tilfredshet hos eldre (McAdams, Lucas & Donnellan, 2012). Det å ha kunnskap om hvordan tilfredshet med livet varierer i løpet av livsløpet er interessant, særlig fordi det er en del spredning i alder i denne studien.

2.3.3 Tilfredshet med livet korrelerer med andre faktorer

Tilfredshet med livet kan ha påvirkninger på andre faktorer. En studie så på sammenhengen mellom tilfredshet med livet, selvfølelse og tilfredshet med andre faktorer i ulike kulturer (Diener & Diener, 1995). Her fant man at selvfølelse og tilfredshet med livet korrelerte moderat positivt. De som scorete høyt på både selvfølelse og tilfredshet med livet hadde mindre sannsynlighet for å være kriminelle.

Vold og tilfredshet med livet kan se ut til å ha en sammenheng. En studie så på sammenhengen mellom vold og tilfredshet med livet hos ungdommer i USA (MacDonald, Piquero, Valois & Zullig, 2005). Ungdommene ble målt to ganger med 30 dagers mellomrom. Det viste seg at de som hadde høy tilfredshet med livet hadde mindre sannsynlighet for å bedrive voldelige handlinger.

Tilfredshet med livet er derfor en interessant faktor å måle dersom man ønsker å vite mer om selvfølelse. Det kan også være fruktbart å måle mer spesifikke områder av tilfredshet. Utvalget i denne studien har alle blitt tilbudt en jobb, noe de kanskje ikke hadde fått utenfor Monsterbedriften. Det har blitt laget flere skalaer som kun måler tilfredshet på spesifikke domener. De neste avsnittene tar for seg jobbtilfredshet, og hvilken rolle jobbtilfredshet spiller for selvfølelsen.

2.4 Jobbtilfredshet

De fleste i samfunnet har en jobb å gå til hver dag. At befolkningen er i arbeid er viktig for samfunnet. Det å få en fast jobb der man har en stabil inntekt, et sted å gå til hver dag, tilknytning til arbeidsplassen og nytt nettverk kan være meget forebyggende for videre kriminalitet (Visher, Debus-Sherrill & Yahner, 2011). Det er imidlertid ikke så enkelt som å bare gi en kriminell person en jobb, og dermed vil alt bli bedre. Kvaliteten på jobben en har og tilfredsheten med jobben er ekstremt viktig for at jobben skal fungere forebyggende mot kriminalitet. Jobben må virke meningsfull, gi muligheter for fremme, være trygg og god støtte (Butterworth, Leach, Strazdins, Olesen, Rodgers & Broom, 2011). En studie ønsket å se på hvilken rolle jobbkvaliteten spilte som forebygging mot videre kriminalitet (Uggen, 1999). Utvalget var kriminelle som ble ansett for å ha høy risiko for å fortsette med kriminalitet. Disse fylte ut et skjema som handlet om jobbkvalitet. Resultatene viste at det var mindre sannsynlighet for at de som var ansatt i en jobb med høy jobbkvalitet falt tilbake til kriminaliteten, mot de som oppga lav jobbkvalitet i sin jobb.

Det er imidlertid ikke bare kvaliteten på jobben som teller alene. Et begrep som ofte er nært knyttet til jobbkvalitet er jobbtilfredshet. Jobbtilfredshet kan defineres på flere måter, men essensen er at det har noe med indre tilfredshet å gjøre hos den enkelte ansatte (Aziri, 2001). Det kan være flere ytre faktorer som kan være med å påvirke tilfredsheten, som psykologiske, fysiologiske og miljømessige faktorer. Disse har uansett igjen da en påvirkning på den indre, subjektive følelsen av tilfredshet.

2.4.1 Bottom-up og top-down-teorier

Det er diskusjon rundt hvilke modeller som forklarer jobbtilfredshet best, top-down eller bottom-up (Judge et al. 2000). Top-down-teorien sier at jobbtilfredshet kommer av hvordan man tolker sitt miljø rundt seg. Man ser mer på helheten, og ser alt i lys av hvordan man har det nå. Bottom-up-teorien sier at jobbtilfredshet kommer av de små delene, altså at det er summen av de ulike faktorene som utgjør et godt arbeidsmiljø. Ulike studier støtter ulike teorier, så det er derfor ikke grunnlag for å si at den ene teorien er bedre enn den andre.

2.4.2 Jobbtilfredshet og selvfølelse

Jobbtilfredshet har en positiv korrelasjon med selvfølelse. Det er gjort få longitudinelle studier som ønsker å finne ut hvilken kausalitet denne korrelasjonen har (Orth et al. 2012). Det har imidlertid blitt foretatt en studie som ønsket å se hvorvidt ulike selv-evalueringer kunne påvirke senere jobbtilfredshet (Judge, Bono & Locke, 2000). Dette var en longitudinell studie hvor deltakerne ble testet for ulike faktorer som selvfølelse, self efficacy ol., både i barndom og i tidlig voksenalder. Da de senere ble målt i voksen alder så selvfølelse og de andre faktorene ut til å kunne påvirke jobbtilfredshet. De som hadde høy selvfølelse på de første målingene viste høy jobbtilfredshet. En kritisk innvending til dette studiet er at jobbtilfredshet ikke ble målt tidligere i studien, eks i tidlig voksen alder. Det er dermed begrenset kunnskap om kausalitet i denne studien.

Flere studier har også funnet positive korrelasjoner mellom jobbtilfredshet og selvfølelse. Det har blitt forsøkt å nyansere hvordan disse to faktorene henger sammen (Tharenou, 1979). Her blir det lagt frem en teori angående selvfølelse og jobbtilfredshet; at jobbtilfredshet har en sterk tilknytning til selvfølelse dersom den enkelte vurderer jobb som en viktig del av livet og noe man verdsetter høyt. Dersom man setter jobben sin høyt og bruker jobben som grunnlag for hvordan man føler seg, kan jobbtilfredshet og selvfølelse være knyttet sterkt sammen. Dette minner om noe av kritikken global selvfølelse har fått

(Rosenberg et al. 1995). Her antyder man dermed at dersom man måler modulbasert selvfølelse hvor jobb er en egen faktor, vil man kunne se sterke korrelasjoner mellom denne jobbfaktoren for selvfølelse og jobbtilfredshet. I denne studien er imidlertid målet for selvfølelse basert på global selvfølelse, jobbtilfredshet blir målt som en egen faktor i denne studien. Det kan dermed være mulig å se hvorvidt det finnes en sammenheng mellom disse faktorene. Artikkelen der denne teorien blir drøftet er også meget gammel, så det er mulig nyere forskning vil kunne kaste et bedre lys over denne teorien.

2.5 ADHD

Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder (ADHD) er en diagnose som i senere tid har fått mer og mer fokus, da særlig når det gjelder forekomst av ADHD hos barn og unge (Willcutt, 2012). ADHD er en diagnose som har flere ulike symptomer, som blant annet uoppmerksomhet, impulsivitet og hyperaktivitet. Det er antatt at så mange som 3%-7% av barn i skolealder lider av ADHD. ADHD har en biologisk forankring, som man blant annet kan se i genforskning (Lowe, Kirley, Hawi, Sham, Wickham, Kratochvil et al. 2004) Tidligere ble ADHD sett på som en barnesykdom som man antok man ville vokse av seg med alderen. Nå vet man at ADHD kan fortsette inn i voksenalder (Davidson, 2008). Det er antatt at andelen voksne med ADHD er 4.4% (Kessler, Adler, Barkley, Biederman, Conners, Demler, et al. 2006). Barn med ADHD og voksne med ADHD har ofte ulike symptomer (Lamberg, 2003). Barna kan være urolige, kranglete og stadig i aktivitet. Voksne med ADHD kan oppleve en indre rastløshet, ha problemer med å slappe av eller å jobbe alt for mye. Mange av kriteriene på ADHD i DSM-IV fokuserer mest på symptomene som er mer typisk for barn enn for voksne, noe som kan føre til at voksne med ADHD blir udiagnostisert.

Det å leve med udiagnostisert ADHD i voksen alder kan ha tilknytning til flere negative aspekter. En studie sammenlignet voksne uten ADHD, voksne med diagnostisert ADHD og voksne med udiagnostisert ADHD (Able, Johnston, Adler & Swindle, 2007). Uten å kunne vite noe om kausalitet, fant man at gruppen med voksne med udiagnostisert ADHD hadde større grad av depresjon, drikkeproblemer, lavere utdanningsnivå og større emosjonelle og interpersonlige problemer enn både gruppen uten ADHD og gruppen som tidligere hadde fått diagnosen ADHD.

2.5.1 ADHD og kriminalitet

Flere ulike studier har funnet en sammenheng mellom ADHD og kriminalitet. En studie sammenlignet 500 voksne med diagnostisert ADHD mot 501 voksne i en kontrollgruppe uten diagnosen (Biederman, Faraone, Spencer, Mick, Monuteaux & Aleardi, 2006). Blant de voksne med ADHD rapporterte 37% at de hadde vært i fengsel, mot 18% i kontrollgruppa (p .001). Flere av de voksne med ADHD hadde også droppet ut av skolen enn i kontrollgruppa. Voksne med ADHD kan ha opp mot dobbelt så stor sjanse for å utvikle rusproblemer enn voksne uten ADHD, uavhengig av andre psykiske lidelser (Backmann, Espegren & Willesen, 2008). I en fengselsstudie ble det rapportert at 9.8% av mennene og 15.1% av kvinnene hadde ADHD. Dette er betraktelig mer enn i en normalpopulasjon (2-5%) (Cahill, Coolidge, Segal, Klebe, Marle & Overmann, 2012).

Det å ha diagnosen ADHD i seg selv vil ikke nødvendigvis føre til kriminalitet. Det finnes flere faktorer som kan ha en påvirkning. Voksne med ADHD som hadde opplevd overgrep i barndommen viste seg å ha tre ganger større sannsynlighet for å utføre kriminelle handlinger som ungdom og voksen enn andre med ADHD som ikke hadde opplevd slike overgrep (De Sanctis, Nomura, Newcorn & Halperin, 2012).

Ettersom det er funnet flere sterke korrelasjoner mellom ADHD og kriminalitet, er det nå kommet et vedtak i britiske fengsler om at alle innsatte skal screenes for ADHD («Computer-Based ADHD Assessment», 2013). Dette er for å kunne tilby behandling og tilrettelegging for de innsatte som viser seg å ha diagnosen ADHD. Det er antatt at dette kan føre til bedret atferd i fengselet, samt bedre fremtidsutsikter når de skal tilbake igjen til samfunnet. Dette tiltaket er relativt nytt, så det finnes ikke studier som har målt om dette har hatt effekt eller ikke.

2.5.2 ADHD og selvfølelse

Det er gjort flere studier på sammenhengen mellom selvfølelse og ADHD. Gutter som var diagnostisert med ADHD, og da særlig ADHD kombinert med aggresjon, viste lavere selvfølelse enn en normalpopulasjon (Treuting & Hinshaw, 2001). Samme resultat er funnet blant studenter. Studenter med ADHD ble matchet med studenter uten ADHD (Shaw-Zirt, Popali-Lehane, Chaplin & Bergman, 2005). Studentene med ADHD rapporterte både lavere selvfølelse samt mindre sosiale ferdigheter. Man har også funnet at det å ha ubehandlet ADHD kan påvirke selvfølelsen negativt. Ved å sammenligne flere studier som inneholdt grupper av mennesker med ubehandlet ADHD og mennesker uten ADHD fant man at de med

ubehandlet ADHD hadde lavere selvfølelse (Harpin, Mazzone, Raynaud, Kahle & Hodgkins, 2013). Mennesker med ADHD som ble behandlet med blant annet medikamenter viste en høyere selvfølelse enn hos de med ubehandlet ADHD. En studie ønsket å måle blant annet selvfølelse og symptomer på ADHD blant ungdomskriminelle i en anstalt i Japan (Matsuura, Hashimoto & Toichi, 2010). Her fant man at de fleste viste høy andel av symptomer på ADHD, samt lav selvfølelse.

Det ser dermed ut til at ADHD har en tendens til å korrelere negativt med selvfølelse. Det synes derfor viktig å måle ADHD-symptomer når man ønsker å fokusere på selvfølelsen hos tidligere kriminelle, ettersom dette er en gruppe som ser ut til å ha høyere forekomst av ADHD.

2.6 Depresjon

Depresjon regnes som en av de vanligste psykiske diagnosene og det er antatt at ca 17% vil kunne få diagnosen en gang i løpet av livet (Bracken & Reintjes, 2009). DSM-IV lister opp flere symptomer på depresjon. Nedstemthet, tap av interesse, søvnproblemer, vektendringer, og nedsatt opplevelse av egenverdi er noen av tingene som er listet opp (DSM-IV-TR, 2000). Det finnes tydelige kjønnsforskjeller i utbredelsen av depresjon. Depresjon er mer utbredt hos kvinner enn hos menn (Kuehner, 2003). Depresjon er noe som kan ramme i løpet av hele livsløpet. I en studie hadde 16% av et utvalg mennesker mellom 53-80 år en form for depresjon (Wild, Herzog, Schellberg, Lechner, Niehoff, Brenner et al. 2012). Depresjonen ble målt ved depresjonsskala. Det viste seg at andelen med depresjon varierte en del med alder i en U-formet kurve. Dette vil si at det er viktig å se depresjon i et livsløpsperspektiv, som kan ramme alle aldersgrupper.

2.6.1 Depresjon og kriminalitet

Det er gjort en del studier på kriminelle og depresjon. En studie tok for seg kriminelle ungdommer som sonet i voksenfengsel (Ng, Shen, Sim, Sarri, Stoffregen & Shook, 2011). De hadde mye større sannsynlighet for å ha eller å utvikle depresjon, da det ble kontrollert for type kriminalitet, familiens økonomi og lignende. Dette trenger imidlertid ikke ha noe med at de er kriminelle i seg selv å gjøre, men kanskje miljøet og tap av frihet.

En studie ønsket å se på om depresjon kunne være medvirkende årsak til kriminalitet i ungdomsalder. I tillegg ønsket de å se hvorvidt det var kjønnsforskjeller (Vaske & Gehring, 2010). Her fant man at for gutter kunne depresjon føre til mer avvisning fra venner, og dette kunne videre føre til høyere tilbøyelighet for ungdomskriminalitet. For jenter kunne misbruk av ulike substanser mediere effekten av depresjon. Dersom en jente var deprimert og i tillegg misbrukte substanser, har hun større sannsynlighet for å bedrive ungdomskriminalitet. Det er imidlertid viktig å merke seg at studien har flere svakheter, blant annet at den baserer seg på svar gitt av mødre om sine barn. Andre studier har ikke funnet noen sammenheng mellom depresjon og ungdomskriminalitet (Defoe, Farrington & Loeber, 2013).

2.6.2 Depresjon og selvfølelse

Det finnes to hovedteorier om hvordan depresjon og selvfølelse henger sammen; sårbarhetsmodellen og arr-modellen (Sowislo & Orth, 2013). Sårbarhetsmodellen antar at negative selvevalueringer eller lav selvfølelse, skaper en risikofaktor for depresjon. Arr-modellen sier at lav selvfølelse er en konsekvens av depresjon. De to modellene foreslår dermed hver sin retning for årsak-virkning. Det er ikke dermed sagt at modellene ikke kan inntre samtidig. En nylig longitudinell studie fant støtte for begge modellene (Steiger, Fend, Allemand, 2015). Det er derfor tydelig at selvfølelse og depresjon kan påvirke hverandre.

2.7 Hypoteser

Alle disse studiene har bidratt til at jeg har valgt ut selvfølelse som min avhengige variabel, og ADHD, depresjon, tilfredshet med livet, jobbtildfredshet og sosial støtte som uavhengige variabler. Ut ifra de teoretiske perspektivene drøftet i avsnittene over, ble det utarbeidet noen problemstillinger og hypoteser i forkant av studien:

Problemstilling 1

Hvordan er selvfølelsen til tidligere kriminelle (ansatte i Monsterbedriften)?

Ved å se på tidligere studier, kan det se ut til at innsatte i fengsel har lavere selvfølelse enn de som ikke sitter i fengsel (Joy, 1990). Det å ha en jobb i seg selv gir høyere selvfølelse enn å være arbeidsløs (Waters & Moore, 2002). Å ha fast inntekt bidrar til høyere selvfølelse (Twenge & Campell, 2002). De ansatte i Monsterbedriften blir inkludert i et sosialt nettverk, som igjen kan ha en positiv effekt på selvfølelse (Muhlenkamp et al. 1986).

Hypotese 1: De ansatte vil ha normal eller høy selvfølelse

Problemstilling 2

Hva påvirker utviklingen av selvfølelsen?

Hva som er med på å påvirke utviklingen av selvfølelsen kan inkludere flere faktorer enn det som er inkludert i denne studien. Tidligere studier har vist at sosial støtte påvirker selvfølelse (Brown et al. 1986; Muhlenkamp, 1986; Symister et al. 2003). Disse studiene har påvist både direkte effekt av sosial støtte på selvfølelse, samt en tydelig positiv sammenheng mellom sosial støtte og selvfølelse.

Hypotese 2: Sosial støtte vil korrelere positivt med selvfølelse

Det er antatt at tilfredshet med livet er også en faktor som kan være med på å utvikle selvfølelsen. Det er funnet moderat positiv korrelasjon mellom tilfredshet med livet og selvfølelse tidligere (Diener et al. 1995).

Hypotese 3: Tilfredshet med livet vil korrelere positivt med selvfølelse

Det er kjent at mestring og en følelse av egenverd kan påvirke selvfølelsen (Törnblom, 2006). Det å få seg en jobb kan bidra til mestringsfølelse, og dermed påvirke selvfølelsen (Waters et al. 2002). Flere studier har funnet støtte for en positiv korrelasjon mellom jobbtildfredshet og selvfølelse (Orth et al. 2012; Tharenou et al. 1979).

Hypotese 4: Jobbtildfredshet vil korrelere positivt med selvfølelse

Det finnes også faktorer som korrelerer negativt med selvfølelse. Dette kan også være med på å prege selvfølelsen. Flere ulike studier i ulike kulturer har funnet en negativ korrelasjon mellom ADHD og selvfølelse (Matsuura et al. 2010; Shaw-Zirt et al. 2005; Treuting et al. 2001)

Hypotese 5: ADHD vil korrelere negativt med selvfølelse

Det er gjort studier som viser at depresjon korrelerer negativt med selvfølelse (Steiger et al. 2015). Det finnes blant annet to teorier om hvorfor denne korrelasjonen oppstår; sårbarhetsmodellen, som sier at lav selvfølelse gir sårbarhet for utvikling av depresjon, og armodellen som sier at lav selvfølelse er en konsekvens av depresjon (Sowislo et al. 2013).

Hypotese 6: Depresjon vil korrelere negativt selvfølelse

Problemstilling 3

Vil sosial støtte mediere effekten av risikofaktorene på selvfølelse?

Bufferteorien sier at sosial støtte kan fungere som en buffer mot negative hendelser (Ibarra-Rovillard et al. 2011). En konkret studie fant at sosial støtte kunne minske sjansen for å utvikle depresjon hos kriminell ungdom (Johnson et al. 2011).

Hypotese 7: Sosial støtte vil mediere effekten av depresjon på selvfølelse

ADHD-symptomer kan regnes som en sårbarhet, ettersom vi vet den korrelerer negativt med blant annet selvfølelse (Harpin et al. 2013). Det er antatt at ADHD-symptomer

kan fungere som en sårbarhet, og dermed kan bufferteorien også forklare hvorfor sosial støtte skal kunne mediere effekten av ADHD-symptomer på selvfølelse (Ibarra-Rovillard et al. 2011).

Hypotese 8: Sosial støtte vil mediere effekten ADHD-symptomer på selvfølelse

Bufferteorien handler om sårbarhet og negative hendelsers effekt på selvfølelsen, og hvordan sosial støtte kan fungere som en buffer mot dette. Det finnes også en teori som sier at sosial støtte kan øke både selvfølelse og positive emosjoner (Cohen & Syme, 1985. Selv om denne teorien handler om selvfølelse og positive emosjoner, er det mulighet for at sosial støtte kan øke andre positive faktorer.

Hypotese 9: Sosial støtte vil mediere effekten av tilfredshet med livet på selvfølelse

Hypotese 10: Sosial støtte vil mediere effekten av jobbtildfredshet på selvfølelse

Problemstilling 4

Kan selvfølelse bidra til utvikling av andre faktorer?

Problemstilling 4 handler om å undersøke hvorvidt selvfølelse kan fungere som grunnlag for utvikling, om selvfølelse kan brukes som prediktor. Det finnes en sårbarhetsmodell som sier at lav selvfølelse gir sårbarhet for utvikling av depresjon (Sowislo et al. 2013). Det er dermed antatt at lav selvfølelse vil føre til økt depresjon.

Hypotese 11: Selvfølelse vil påvirke depresjon i en negativ retning

3 Metode

I denne studien ble spørreskjema valgt som metode. Studien er kvantitativ, ettersom jeg ønsket å gjøre statistiske analyser.

3.1 Prosedyre og utvalg

I forkant av studien ble det søkt til Regional Etisk Kommitè (REK). Studien ble vurdert til å ikke måtte trenge godkjenning av REK.

I Monsterbedriften er det flere som ikke har norsk som morsmål. De fleste forstår likevel enten norsk eller engelsk, så derfor ble spørreskjemaet laget på begge språk. Utformingen av spørreskjemaet var likt på begge språk. Det ble laget både en digital versjon av spørreskjemaet og en fysisk versjon. Ingen av deltakerne svarte elektronisk.

Utfyllingene tok sted på jobbmøter hvor det ble satt av ekstra tid til dette. Disse jobbmøtene bestod av en arbeidsgruppe av ansatte med leder. Her var også noen av de øvre lederne i bedriften til stede. De øvre lederne fikk ikke delta i studien. Ved tidspunktet studiet ble gjennomført var det omtrent 40 ansatte i Monsterbedriften. 20 personer fikk muligheten til å fylle ut spørreskjema, og alle takket ja. Grunnen til at kun 20 personer fikk mulighet til å delta i studien, var vanskeligheter med å samle alle de ansatte. Innsamlingen måtte skje i løpet av en gitt tidsperiode for at oppgaven skulle fullføres til normert tid. De som deltok var i alderen 18-43 år. To var kvinner, resten var menn. Det var en jevn spredning av hvor lenge de hadde vært ansatt i Monsterbedriften.

Spørreskjemaet bestod av seks forskjellige skalaer. Hvilke skalaer som skulle være med i studien, ble selektert ved flere kriterier. Skalaen skulle helst være anerkjent og mye brukt. Den skulle ha god validitet og reliabilitet. Skalaen måtte finnes både på norsk og engelsk, med valide oversettelser. Skalaen skulle være relativt rask og enkelt å fylle ut.

3.2 Mål på selvfølelse

Selvfølelse er den avhengige faktoren i denne studien. Derfor var det viktig at skalaen for selvfølelse var anerkjent og mye brukt. Skalaen på selvfølelse i denne studien var Rosenberg's self-esteem scale. Dette er et selvrapportskjema bestående av ti påstander, hvor man svarer henholdsvis sterkt enig, enig, uenig eller sterkt uenig. Det er mulig å oppnå en

score mellom 0-30. 15-25 er antatt å være innenfor normal spredning, mens under 15 poeng indikerer lav selvfølelse. Skalaen måler global selvfølelse, den er altså ikke modul-basert (Robins et al. 2001). Den forsøker ikke å måle ulike aspekter av selvfølelse, som sosial kompetanse, fysisk utseende osv. Skalaen gir derfor en pekepinn på hvordan vedkommende føler seg generelt. Den norske oversettelsen som er brukt i denne studien har vist seg å ha god reliabilitet (α .86) (von Soest, 2005). Cronbach's Alpha til måleinstrumentene brukt i denne studien finnes i Tabell 1.

3.3 Mål på ADHD-symptomer

ADHD-symptomer ble målt med Adult Self-Report Scale-V1.1 (ASRS-V1.1) (Kessler et al. 2005). Dette er et selvrapportskjema bestående av seks spørsmål. Deltakerne skal svare på hvor ofte en av påstandene har forekommet de siste seks månedene. Man krysser deretter av for om påstanden har forekommet svært ofte, ofte, i blant, sjeldent eller aldri. Det er mulig å oppnå scorere mellom 0-6. Dersom man scorer 4 poeng eller mer er dette en indikasjon på mulig ADHD. Spørsmålene handler om ens evne til konsentrasjon, aktivitetsnivå og evne til å fullføre ting. Den engelske og originale versjonen er utarbeidet av forskere i samarbeid med WHO som et kartleggingsverktøy for symptomer på ADHD. Den er basert på symptomene ADHD er oppført med i DSM-IV. ASRS-V1.1 er et screeningsverktøy utarbeidet fra en mer omfattende versjon med 18 spørsmål. ASRS-V1.1 har høy reliabilitet (α .63-.72) (Hines, King & Curry, 2012). Det er imidlertid viktig å være klar over at ADHD-symptomer alene ikke er nok til å indikere faktisk ADHD. For en full diagnose er det vanlig å i tillegg gjennomføre et intervju, observasjoner eller lignende. Den norske oversettelsen av skalaen er gjort på bestilling av World Health Organization som har vært involvert i den originale skalaen (Kvanvig, 2007). Selve oversettelsen er gjort av en norsk komité bestående av ulike eksperter på ADHD, narkolepsi og mental helse. Den norske oversettelsen har ingen valideringsartikkel.

3.4 Mål på tilfredshet med livet

Tilfredshet med livet ble målt med Satisfaction with Life Scale (SWLS) (Diener, Emmons, Larsen & Griffin, 1985). Skalaen er utformet for å måle global tilfredshet med livet, og måler derfor ikke andre konstrukter som ensomhet eller positiv affekt. Skalaen består av fem påstander. Man krysser av hvor enig man er i påstanden ved hjelp av de syv alternativene:

helt uenig, uenig, litt uenig, hverken enig eller uenig, litt enig, enig, veldig enig. Deretter får deltakeren en score som skal kunne si noe om hvor høyt eller lavt man scorer på global tilfredshet med livet. En score på 5, som er den laveste scoren man kan oppnå, indikerer meget lav tilfredshet. En score på 35, som er den høyeste scoren man kan oppnå, indikerer meget høy tilfredshet. En score på 20 regnes som nøytral, så alt fra 21 og oppover indikerer tilfredshet. Det er gjort flere ulike validitetsstudier av SWLS. Disse studiene finner høy reliabilitet (α .79-.89) (Pavot & Diener, 1993). Den norske oversettelsen som er brukt i denne studien er hentet fra TOPP-studien (Gustavson, Røysamb, von Soest, Helland & Mathiesen, 2012). Det er gjennomført flere studier som ønsket å samle inn normative data for Satisfaction with Life Scale (Pavot & Diener, 1993). Det er blitt gjennomført studier i ulike kulturer, ulike befolkningsgrupper, yrker ol. De fleste studier av ulike studentgrupper fra forskjellige land viser at man gjennomsnittlig har en mild eller høy tilfredshet med livet (gjennomsnitt 23.0-25.2 SD 6.4). Imidlertid finnes det noen grupper hvor gjennomsnittscoren ikke viser god tilfredshet. Blant innsatte i fengsel ble det funnet liten tilfredshet med livet (gjennomsnitt 12.3 SD 7.0) (Joy, 1990).

3.5 Mål på depresjon

Skalaen for depresjon er Patients Health Questionnaire (PHQ-9) (Kroenke, Spitzer, & Williams, 2001). Dette er et screeningsverktøy som ikke er nok til å stille en diagnose på depresjon, men som kan gi en indikasjon på om man burde utredes videre. Den består av ni påstander/symptomer hvor man skal krysse av i hvilken grad man har opplevd disse i løpet av de siste to ukene. Man kan krysse av for alternativene at man ikke har hatt symptomene, i noen dager, i flere dager eller omtrent hver dag. Skalaen har også et tiende spørsmål, som spør dersom man har krysset av for noen av symptomene, i hvilken grad det har påvirket deg og gjort ting vanskelig for deg. Man kan oppnå en score mellom 0-30. Det er anbefalt å sette en grense på 10, da dette indikerer mild depresjon. PHQ-9 er laget for å ligge så tett opp mot DSM-IV som mulig. De ni spørsmålene speiler derfor de ni ulike symptomene på depresjon i DSM-IV. PHQ-9 har vist seg å ha høy reliabilitet (α .89). Den norske oversettelsen som er brukt i denne studien har ingen god valideringsartikkel.

3.6 Mål på sosial støtte

Den neste skalaen som er brukt i studien er en kort skala om sosial støtte. Den norske

spørsmålene er hentet fra TOPP-studien, hvor de har fått gode resultater fra denne skalaen. (Nilsen, Karevold, Røysamb & Mathiesen, 2013). Denne skalaen består av seks spørsmål, hvor tre av disse går på ens forhold til sine venner, og de andre tre går på ens forhold til sin familie. Man kan oppnå en score mellom 6-30. En høyere score indikerer god sosial støtte. Den engelske oversettelsen av denne skalaen er gjort av undertegnede, med hjelp fra flere ulike personer som er sterke i både engelsk og norsk. Det er ikke blitt foretatt noen valideringsstudie for den norske oversettelsen.

3.7 Mål på jobbtilfredshet

Den siste skalaen handler om jobbtilfredshet. Den er hentet fra Michigan Organizational Assessment Questionnaire og består kun av spørsmålene som handler om jobbtilfredshet (MOAQ-JSS) (Bowling & Hammond, 2008). Her er det tre spørsmål med en 5-punkts likert-skala. Alternativene er helt uenig, uenig, hverken uenig eller enig, enig eller helt enig. Det er mulig å oppnå en score mellom 3-15. En høyere score indikerer høy tilfredshet. Denne skalaen er dermed meget kort og enkel å fylle ut. Den har også god face-validitet. Den måler global jobbtilfredshet, og ikke ulike moduler. Skalaen har høy reliabilitet (α .84).

3.8 Tilleggsmaal

I tillegg til disse seks skalaene bestod spørreskjemaet også av noen enkle grunnleggende spørsmål. Både kjønn og alder ble målt, samt hvor lenge man hadde vært ansatt i Monsterbedriften. Alternativene for hvor lenge man hadde vært ansatt var under tre måneder, mellom tre og seks måneder, mellom seks måneder og ett år, mellom ett og to år, og lenger enn to år.

4 Resultater

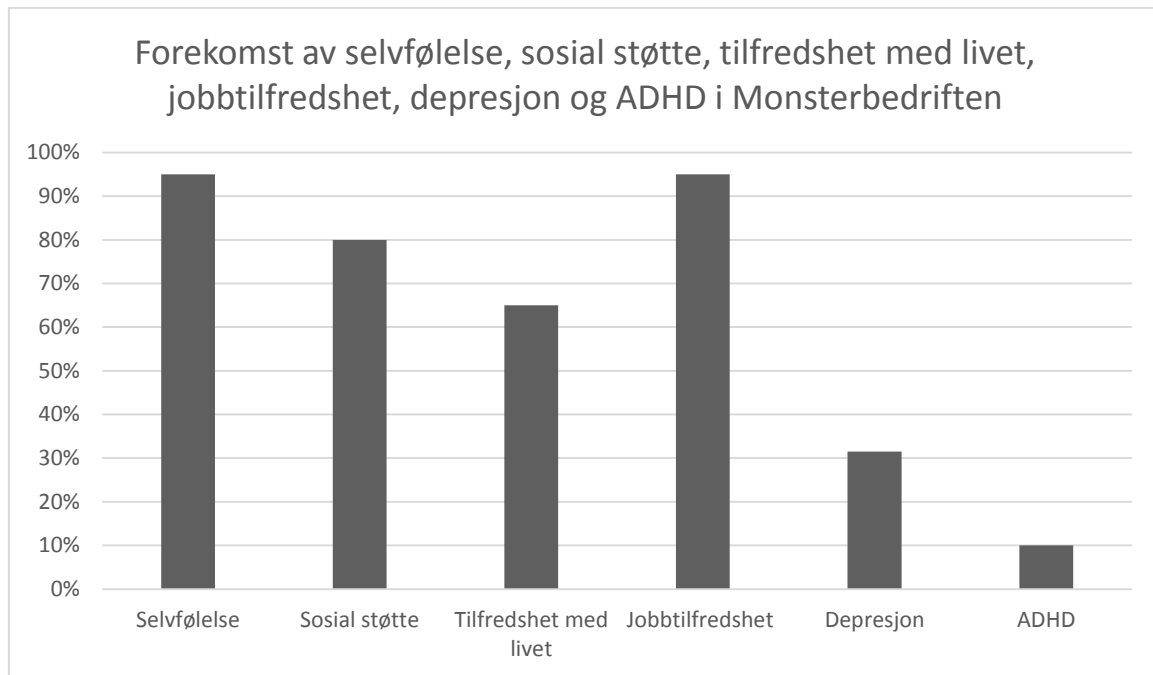
Av de 20 personene som svarte, valgte en person å ikke besvare skalaen som gikk på depresjon, ellers ble alle skalaene besvart. Det fantes noen besvarelser hvor enkelte spørsmål ikke var besvart, men det var ingen enkelte spørsmål som pekte seg spesielt ut som ubesvarte. Dersom noen hadde valgt å ikke besvare noen av spørsmålene, men allikevel besvart mer enn 80% av skalaen, ble det laget et snittmål av de ubesvarte scorene i SPSS.

Tabell 1. Frekvenstabell over scorer i Monsterbedriften

	Gjennomsnitt	Standardavvik	N	Cronbach's alpha
Alder	26.40	7.66	20	-
Selvfølelse	23.14	4.39	20	.89
ADHD-symptomer	1.65	1.35	20	.42
Tilfredshet med livet	20.13	7.54	20	.89
Sosial støtte	21.95	4.68	20	.79
Jobbtilfredshet	12.65	2.21	20	.93
Depresjon	7.62	5.39	19	.88

Oversikt over snittscorer for hele utvalget. For grenseverdier av de ulike skalaen, se tidligere teori.

Gjennomsnittsalderen i utvalget var 26 år. Gjennomsnittlig hadde man vært ansatt mellom 6mnd og ett år.

Figur 1. Deskriptiv statistikk over forekomsten av de ulike variablene i studien. Scorene er basert på hvorvidt man har scoret over minste terskel for normalitet. På variablene for depresjon og ADHD-symptomer er scorene basert på om man har scoret over minste terskel for forekomst av depresjon eller ADHD-symptomer.

Ved å score de ulike skalaene på spørreskjemaet, kunne man få et overblikk over de ansatte i Monsterbedriften (se figur 1). 95% viste normal eller høy selvfølelse. 10% scoret såpass høyt på ADHD-symptomer at det er anbefalt videre utredning for en diagnose. 65% viste tilfredshet med livet. 80% har støtte fra familie og venner. 95% viste høy tilfredshet med jobben. 31,5% viste tegn på depresjon.

Tabell 2. Korrelasjonsmatrise over variablene alder, tid ansatt, selvfølelse, ADHD, tilfredshet med livet, sosial støtte, jobbtildfredshet og depresjon

Variabel		Alder	Tid ansatt	Selvfølelse	ADHD	Tilfredshet med livet	Sosial støtte	Jobbtildfredshet	Depresjon
Alder	Pearsons Correlation	1							
	Sig.								
	N	20							
Tid ansatt	Pearsons Correlation	-.044	1						
	Sig.	.854							
	N	20	20						
Selvfølelse	Pearsons Correlation	.011	.269	1					
	Sig.	.963	.251						
	N	20	20	20					
ADHD	Pearsons Correlation	-.332	-.100	-.369	1				
	Sig.	.152	.675	.109					
	N	20	20	20	20				
Tilfredshet med livet	Pearsons Correlation	.254	.018	.401	-.707***	1			
	Sig.	.279	.940	.079	.000				
	N	20	20	20	20	20			
Sosial støtte	Pearsons Correlation	.243	-.079	.600**	-.378	.393	1		
	Sig.	.303	.741	.005	.100	.087			
	N	20	20	20	20	20	20		
Jobbtildfredshet	Pearsons Correlation	.242	-.045	.509*	-.309	.299	.507*	1	
	Sig.	.304	.850	.022	.186	.201	.022		
	N	20	20	20	20	20	20	20	
Depresjon	Pearsons Correlation	-.329	.114	-.377	.468*	-.453	-.491*	-.243	1
	Sig.	.169	.642	.112	.043	.052	.033	.317	

*** Sig .001 ** Sig .01 * Sig .05

Ved å lage en korrelasjonsmatrise for den avhengige og alle de uavhengige variablene, kunne man se om det fantes noen sammenheng mellom de ulike variablene (se tabell 2). Her kan man se at den sterkeste korrelasjonen var mellom ADHD og tilfredshet med livet (P = .707, sig .000). Dette funnet var signifikant på .001-nivå. En annen signifikant korrelasjon fantes mellom selvfølelse og sosial støtte (P = .600, sig .005). I tillegg fantes det fire andre signifikante korrelasjoner på et sig .05-nivå. Selvfølelse korrelerte positivt med sosial støtte (P = .509, sig .022). Sosial støtte korrelerte positivt med jobbtildfredshet (P = .507, sig .022). Sosial støtte korrelerte negativt med depresjon (P = -.491, sig .033). ADHD korrelerte positivt med depresjon (P = .468, sig .043).

Tabell 3. Effekten av ADHD, depresjon og jobbtilfredshet på selvfølelse med sosial støtte som mediator

	Modell 1		Modell 2	
	Ustandardisert	β	Ustandardisert	β
	koeffesient b		koeffesient b	
Effekten av ADHD på selvfølelse med sosial støtte som mediator				
ADHD	-1.20	-.37	-.54	-.17
Sosial støtte			.50*	.54
R ²	.14		.38*	
Effekten av depresjon på selvfølelse med sosial støtte som mediator				
Depresjon	-.31	-.38	-.09	-.11
Sosial støtte			.51*	.55
R ²	.38		.61*	
Effekten av jobbtilfredshet på selvfølelse med sosial støtte som mediator				
Jobbtilfredshet	1.01	.51	.55	.28
Sosial støtte			.43*	.96
R ²	.51		.65*	

*Signifikant på .05-nivå

Det ble også gjennomført en multippel regresjonsanalyse for å se i hvor stor grad de uavhengige variablene påvirket den avhengige variabelen selvfølelse. Denne analysen gav ingen signifikante resultater. I tillegg ble det laget enkel regresjon av hver av de uavhengige variablene for seg på den avhengige variabelen selvfølelse. Kun to av de uavhengige variablene gav signifikante resultater på selvfølelse i enkel regresjon. Sosial støtte viste en direkte signifikant effekt på selvfølelse ($R = .600$, $R^2 = .361$, sig .005). Jobbtilfredshet viste også en direkte signifikant effekt på selvfølelse ($R = .509$, $R^2 = .259$, sig .022).

Det ble foretatt en hierarkisk regresjon for å se hvorvidt sosial støtte kunne fungere som en mediator på de uavhengige variablenes effekt på selvfølelse. Det ble funnet statistisk signifikante funn av sosial støtte som mediator på depresjon, jobbtilfredshet og ADHD. Dette

kan man lese av tabell 3, ettersom modell 2 forklarer mer enn modell 1.

For å se om selvfølelse kan fungere som prediktor, ble det foretatt en enkel regresjon for selvfølelse på de ulike variablene. Det ble funnet statistisk signifikante funn på den direkte effekten av selvfølelse på sosial støtte ($R = .600$, $R^2 = .361$, sig .005) og på jobbtilfredshet ($R = .509$, $R^2 = .259$, sig .022).

5 Diskusjon

Denne studien hadde som mål å undersøke selvfølelsen, samt faktorer som hang sammen med selvfølelsen, hos tidligere kriminelle. Dette utvalget viste stort sett normal eller høy selvfølelse. Sosial støtte ser ut til å være en viktig nøkkel for å forstå selvfølelse. Sosial støtte kan mediere effekten av ADHD-symptomer, depresjonssymptomer og jobbtilfredshet på selvfølelse. Sosial støtte kan også alene påvirke selvfølelsen.

5.1 God selvfølelse hos de ansatte

Problemstilling 1 handlet om selvfølelsen til de ansatte i Monsterbedriften. Hypotesen var at de ansatte ville ha normal eller høy selvfølelse. I denne studien hadde 95% av deltakerne normal eller høy selvfølelse. Dette er meget positivt, og betyr at de ansatte i Monsterbedriften har det bra med seg selv. Ut ifra tidligere forskning kan man anta at årsaken kan være at de ansatte har tilgang på et sosialt nettverk (Muhlenkamp et al. 1986), fast jobb (Waters et al. 2002) og lønn (Twenge et al. 2002).

Monsterbedriftens scorer er etter standarden satt av Rosenberg, hvor normalscore beregnes som mellom 15-25 poeng (Rosenberg et al. 1995). Å se på normscorer kan gi en pekepinn på hvor ulike grupper befinner seg i forhold til en normalbefolkning dersom man ikke bruker en kontrollgruppe, som i denne studien. Den neste studien som drøftes her (Schmitt et al, 2005) har brukt en annen poengscoring enn den som er brukt i denne studien. Undertegnede har omregnet disse scorene for å kunne gjøre en sammenligning. Som tidligere nevnt kan selvfølelse være kulturelt betinget, og en studie undersøkte dette (Schmitt et al. 2005). Rosenbergs skala er blitt så utbredt at den er oversatt til mange ulike språk, dermed kunne studien gjøres i mange land med validert oversettelse. Studien ble gjort i 53 forskjellige nasjoner (Norge var ikke en av disse). Alle nasjonene scorete innenfor normalscoren eller høyere. Lavest score fant man i Japan 15.5 (SD 4.37), og høyest i Serbia 23.59 (SD 4.99). Gjennomsnittet i Monsterbedriften lå på 23.14 (SD 4.3). Dette er veldig høyt, og er på høyde med scoren man fant i Serbia. Selv om disse scorene kan si noe om hvor Monsterbedriften ligger i forhold til andre populasjoner, er det alltid viktig å tenke over om de ulike gruppene faktisk kan sammenlignes. Dersom man hadde hatt en normscore for et norsk utvalg i samme aldersgruppe som i denne studien, hadde det vært å foretrekke som sammenligningsgrunnlag.

Det er tydelig at det finnes kulturelle forskjeller som kan påvirke scorene, så man må dermed ta høyde for dette når man sammenligner på tvers av kulturer (Schmitt et al. 2005).

5.2 Faktorer som påvirker selvfølelsen

Problemstilling 2 omhandlet å utforske hva som påvirker utviklingen av selvfølelsen. Ved hjelp av korrelasjonsmatrisen, enkle regresjoner og mediatormodeller kan man undersøke om det finnes en sammenheng mellom de ulike variablene og selvfølelse.

Hypotese 2 var at sosial støtte vil korrelere positivt med selvfølelse. De ble funnet en positiv sammenheng mellom sosial støtte og selvfølelse. Dette funnet kan dermed bety to ting: dersom sosial støtte øker, vil selvfølelsen også øke, eller, dersom selvfølelsen øker vil også den sosiale støtten øke. Det ble gjennomført en enkel regresjon av sosial støtte på selvfølelse, som viste at sosial støtte alene kunne forklare 36% av variasjonen i selvfølelse. Disse funnene gir støtte til at sosial støtte kan påvirke selvfølelsen, og er med på å støtte opp om hypotese 2. Dette funnet har blitt bekreftet i flere tidligere studier (Brown et al. 1986; Muhlenkamp, 1986, Symister et al. 2003).

Hypotese 3 innebar at tilfredshet med livet vil korrelere positivt med selvfølelse. Resultatene viste ingen sammenheng mellom målene på selvfølelse og tilfredshet med livet. Tidligere studier har funnet moderat sammenheng mellom tilfredshet med livet og selvfølelse (Diener et al. 1995). Det at sammenhengen som tidligere ble funnet var moderat og ikke sterk, kan være årsaken til at funnene ikke ble bekreftet her med dette utvalget. Det er mulig man kunne fått et sterkere funn med et større utvalg. I denne studien er det imidlertid ikke grunnlag for å si at hypotese 3 stemmer.

I resultatene kom det frem at 35% av deltakerne viste liten tilfredshet med livet. Dette var en ganske høy andel. Likevel lå snittet i denne studien på 20.13 (SD 7.54). Dette er over «nøytralt» nivå i følge kodenøkkel til skalaen (Pavot et al. 1993). «Nøytralt» nivå vil si at tilfredsheten verken er høy eller lav. I følge normdataene utarbeidet av forfatteren av skalaen er dette snittet litt under snittet for amerikanske college-studenter (23.0-25.2), eldre canadiske menn (27.9) og legestudenter (25.0). Normgruppene som scorer omtrent det samme som utvalget i denne studien er misbrukte kvinner (20.7) og funksjonshemmede studenter (20.8). Disse gruppene er imidlertid veldig annerledes enn tidligere kriminelle, så noe videre sammenligning vil kanskje ikke være veldig valid. Den normgruppen som er mest interessant å sammenligne med er voksne mannlige innsatte (12.3) (Joy, 1990). Denne scoren er

betraktelig lavere enn de tidligere kriminelle i denne studien. Man kan ikke vite grunnene til dette, om det er at de tidligere kriminelle bare har kommet ut av fengsel eller om det er at de i tillegg har fått seg en jobb. Det eneste denne sammenligningen kan fortelle oss er at innsatte i fengsel har betraktelig lavere tilfredshet med livet enn tidligere kriminelle som er ute i jobb.

Hypotese 4 var at jobbtilfredshet ville korrelere positivt med selvfølelse, noe som ble bekreftet. Denne sammenhengen har også blitt funnet i en annen studie (Judge et al. 2000). Her antok man at selvfølelsen var årsaken til jobbtilfredsheten, på bakgrunn av at selvfølelsen var målt fra barndommen av, og at man i voksen alder så at høy selvfølelse kunne føre til høy jobbtilfredshet. Det finnes dermed en indikasjon på at det er den veien kausaliteten kan gå. Det ble foretatt en enkel regresjon av jobbtilfredshet på selvfølelse, som viste at jobbtilfredshet alene kunne forklare 25% av selvfølelse. Dette er med på å gi støtte til at det finnes en positivt sammenheng mellom selvfølelse og jobbtilfredshet, og dermed støtte til hypotese 4.

Det ble ikke funnet støtte for hypotesen om at hverken ADHD-symptomer eller depresjon korrelerte negativt med selvfølelse. Dette var litt overraskende, da det finnes flere studier som har funnet en negativ sammenheng mellom ADHD og selvfølelse (Matsuura et al. 2010; Shaw-Zirt et al. 2005; Trauting et al. 2001). Det er også flere studier som har funnet en negativ sammenheng mellom depresjon og selvfølelse (Steiger et al. 2015). Det finnes to teorier som ønsker å forklare sammenhengen mellom selvfølelse og depresjon; arr-modellen og sårbarhetsmodellen (Sowislo et al. 2013). Denne studien kan ikke gi støtte til noen av disse modellene. Grunnen til at disse funnene ikke blir replisert i denne studien er uvisst. De tidligere studiene er foretatt på normalpopulasjon eller et annet utvalg enn i denne studien. Det kan være mulig årsak til ulike funn. Ut ifra funnene i denne studien, finnes det dermed ikke grunnlag for å si at hypotese 5 og 6 stemmer.

5.3 Sosial støtte som mediator

Problemstilling 3 handlet om hvorvidt sosial støtte kunne mediere effektene av risikofaktorene på selvfølelse. Hovedgrunnen til denne antakelsen var buffer-teorien om sosial støtte (Ibarra-Rovillard et al. 2011). Ettersom det er vist at sosial støtte kan virke beskyttende på negative faktorer (Thoits, 1986), er det rimelig å anta hypotesen om at sosial støtte vil mediere effekten av depresjon på selvfølelse. Denne hypotesen har fått støtte i tidligere studier (Johnson et al. 2011). Det viste seg at sosial støtte fungerte som mediator på effekten

av depresjon på selvfølelse. Regresjonsmodellenbrukt i denne studien forklarte 37% når man så på den direkte effekten av depresjon på selvfølelse. Når sosial støtte ble inkludert som mediator, forklarte modellen 60%. Dette indikerer at sosial støtte kan redusere effekten av depresjon på selvfølelse. I medieringsmodellen av depresjon på selvfølelse, mediert av sosial støtte, ser man at effekten av depresjon går fra $-.31$ til $-.09$. Dette vil si at depresjon er nesten fullstendig mediert av sosial støtte. Dette er med på å forsterke inntrykket om at sosial støtte har veldig mye å si for selvfølelsen. Disse funnene kan bety at dersom man ønsker å øke selvfølelsen til tidligere kriminelle, særlig dersom de man er bekymret for viser tegn på depresjon, må man fokusere på å bygge opp sosial støtte.

Det ble også funnet støtte for hypotese 8, om at sosial støtte vil mediere effekten av ADHD-symptomer på selvfølelse. Modellens forklaringseffekt øker fra 14% til 38% når sosial støtte er inkludert som mediator. Det er antatt at årsaken til dette funnet har grunnlag i buffer-teorien (Ibarra-Rovillard et al. 2011).

Hypotese 9 var at sosial støtte ville mediere effekten av tilfredshet med livet på selvfølelse. Her ble det ikke funnet noen funn, noe som gjør at hypotesen kan forkastes. Teorien hypotesen var bygget på handlet om at sosial støtte kan øke selvfølelse og positive emosjoner (Cohen et al. 1985). Teorien handlet dermed ikke direkte om tilfredshet med livet. Hypotesen ble laget på grunnlag av denne teorien, og det ble antatt at dersom sosial støtte kan øke selvfølelse og positive emosjoner, kan den kanskje også øke andre positive faktorer. Dette viste seg som nevnt å ikke stemme.

Resultatene bekreftet hypotese 10 om at sosial støtte kan mediere effekten av jobbtildfredshet på selvfølelse. Modellens forklaringsverdi økte fra 50% til 64% når sosial støtte ble inkludert i modellen. Dette vil si at sosial støtte kan øke følelsen av jobbtildfredshet, noe som igjen påvirker selvfølelsen. Funnet indikerer viktigheten av sosial støtte for jobbtildfredshet. Dersom man ønsker å fokusere på de ansattes trivsel på jobb, kan det være virkningsfullt å sørge for at de har et tilstrekkelig nettverk rundt seg.

De tre medieringsmodellene på selvfølelse (tabell 3) viste alle at sosial støtte kan mediere flere ulike faktorer og påvirke selvfølelsen. Effekten av ADHD-symptomer, depresjon og jobbtildfredshet blir alle påvirket av hvorvidt man har sosial støtte eller ikke, og dette er med på å påvirke graden av selvfølelse. Dette indikerer at sosial støtte er en meget viktig faktor for selvfølelse.

5.4 Selvfølelse som prediktor

Problemstilling 4 spurte om selvfølelse kunne påvirke noen av de andre faktorene, og ikke selv bare bli påvirket. Hypotese 11 var at selvfølelse vil redusere depresjon. For å undersøke denne hypotesen, måtte selvfølelse brukes som prediktor. Ved enkel regresjon av effekten av selvfølelse på depresjon ble det ikke funnet noen sammenheng. Dette vil si at det ikke er støtte for hypotese 11 om at selvfølelse vil redusere depresjon. Det ble også gjennomført enkel regresjon, hvor det viste seg at selvfølelse har en direkte, signifikant effekt på sosial støtte. Det at selvfølelse hadde en direkte effekt på sosial støtte betyr at dersom man bygger opp noens selvfølelse, vil det kunne ha positive smitteeffekter, og føre til høyere sosial støtte. Selvfølelse hadde også en direkte effekt på jobbtilfredshet. Dette betyr dermed at selvfølelse kan benyttes som prediktor på noen av faktorene vi antar har sammenheng med selvfølelse, men ikke på depresjon.

5.5 Implikasjoner for Monsterbedriften

Denne studien er interessant av flere grunner. For Monsterbedriften vil det kunne være givende å vite mer om de ansatte i bedriften. Man vet nå mer om utbredelsen av ADHD-symptomer (10%) og depresjon (31.5%) blant de ansatte. Dette kan fungere som innsatsområder man burde fokusere på og legge inn tiltak for. Det viste seg at 95% av de ansatte i bedriften hadde høy jobbtilfredshet. De var fornøyde med jobben de hadde, og likte å jobbe der. Dette indikerer at Monsterbedriften har gjort noe riktig, og er med på å skape trivsel hos den enkelte. Selvfølelsen hos de ansatte var også stort sett meget høy, og 95% viste høy eller normal selvfølelse. Ettersom studien viste at jobbtilfredshet og selvfølelse korrelerer positivt med hverandre, er det ikke overraskende at det ble funnet høye prosentandeler for begge faktorene i studien.

Monsterbedriften ønsker som nevnt ikke å ansette personer med store psykiske problemer, men de gjennomfører ingen form for screening for å kartlegge dette. I denne studien har det kommet frem at flere av de ansatte viser mange symptomer på depresjon. Dersom man velger å sette krav på forhånd til personene man ansetter, hadde det kanskje vært lurt å innføre en type screeningsmetode for å sikre seg de rette menneskene. Ellers kan man sørge for å sette inn tiltak til de ansatte som trenger hjelp med en psykisk lidelse.

Monsterbedriften ønsker å bygge et godt sosialt nettverk for sine ansatte, og er meget opptatt av kulturen innad blant de ansatte. Dette fokuset er særlig viktig ettersom resultatene i denne studien viser at sosial støtte kan moderere effekten av depresjon og ADHD-symptomer. Monsterbedriften bygger mye av sin filosofi på teoriene til Carl Rogers (1961) om viktigheten av sosiale relasjoner. Denne studien viser at sosial støtte er meget viktig å fokusere på. Dermed er det ønskelig at Monsterbedriften opprettholder dette fokuset på å bygge relasjoner.

Det kunne imidlertid også være lurt å legge til rette for at de ansatte kan bygge sosiale nettverk også utenfor Monsterbedriften, kanskje i forbindelse med en hobby eller lignende. Monsterbedriftens langsiktige mål er å få sine ansatte ut i fast jobb utenfor Monsterbedriften, så et eget sosialt nettverk utenfor bedriften kan bli veldig viktig for videre selvfølelse.

5.6 Begrensninger

Denne studien har flere begrensninger. En tydelig svakhet som man kan rette opp i dersom man skulle gjort en oppfølgingsstudie eller lignende, er å kun bruke skalaer som er validerte. De fleste av skalaene i denne studien er valide og mye brukte skalaer, men noen av de norske oversettelsene har ingen valideringsstudier. Dette kan løses ved å enten gjennomfører valideringsstudier av de norske oversettelsene, eller å velge andre skalaer som allerede er validert på begge språk. I denne studien ble det dessverre ikke tid til å gjennomføre valideringsstudier på de norske oversettelsene før de ble brukt i studien. Resultatene som har oppstått fra de ikke-validerte skalaene i denne studien kan man ikke være sikre på at viser sannheten. Om oversettelsen er dårlig kan det føre til endring av betydning av ordene, og dermed svarer deltakerne på to forskjellige ting på de ulike språkene.

Fordi kjønnsfordelingen i denne studien var ekstremt ujevn, så ble det ikke mulig å undersøke kjønnsforskjeller. Det var kun to kvinner med i studien. Det hadde vært interessant å se om det fantes noen kjønnsforskjeller ved noen av variablene. ADHD er f.eks en diagnose som er mer utbredt hos menn (Davidson, 2008). Imidlertid er kriminelle/tidligere kriminelle overrepresentert i ADHD (Biederman et al. 2006). Det hadde derfor vært interessant å se i hvilken grad kvinnene i Monsterbedriften viste symptomer på ADHD.

En annen begrensning med studien er at det ble målt ADHD- og depresjonssymptomer, ikke faktiske diagnoser. For å kunne stille grundige diagnoser kreves det kanskje utdypende samtaler, observasjoner eller lignende. De som skåret høyt på ADHD-symptomer og depresjonssymptomer i denne studien har ikke nødvendigvis disse diagnosene, de viser bare en høy andel symptomer. Dersom man ønsket å se enda nærmere på sammenhengen mellom selvfølelse og ADHD eller selvfølelse og depresjon, vil man i fremtiden måtte bruke grundigere verktøy for å fastslå en ordentlig diagnose.

For å finne flere nyanser i utviklingen av de ansattes selvfølelse kunne man også valgt en selvfølelsesskala som er modul-basert, fremfor en global selvfølelsesskala. Ved å bruke modul-baserte skalaer kan man lage delsummer, og se hvilke aspekter man scorer høyt og lavt på som til sammen utgjør den totale selvfølelsen (Harter, 2012). Det kan være nyttig dersom man ønsker å sette inn individuelle tiltak for å øke selvfølelsen. I tillegg kunne man også sett om de som scorete høyt på selvfølelse på jobb korrelerte med høy jobbtilfredshet.

Denne studien brukte kun spørreskjema som metode. Dette valget ble tatt av flere

grunner. En av de viktigste grunnene var at spørreskjemaer er en enkel og effektiv måte å nå ut til større grupper raskt. I tillegg kan man enkelt gjøre et spørreskjema ganske anonymt, og dermed forhåpentligvis svare ærlig på temaer som kan være vanskelige. En ulempe med spørreskjema som metode er at det kan oppleves upersonlig og kjedelig, og man fanger opp færre detaljer. Det kan derfor hende at noen fyller det ut kun for å gjøre seg ferdig med det.

Den multiple regresjonsanalysen som ble gjennomført i dette studiet gav ingen signifikante resultater, og mye av grunnen er nok at utvalget var for lite. Her var selvfølelse satt som avhengig variabel, og ADHD, tilfredshet med livet, depresjon, sosial støtte, jobbtildfredshet, tid ansatt og alder satt som uavhengige variabler, eller prediktorer. Dette vil dermed si at de uavhengige variablene som er med i denne studien, er ikke nok til å alene forklare selvfølelse. Dermed kan man anta at selvfølelse er et komplekst begrep som innebærer mange ulike komponenter. Hovedantakelsen for at dette ikke gav resultater er allikevel for lite utvalg, og for mange variabler. Akkurat hvor stort utvalget burde være er omdiskutert. Et forslag er at man skal ha minst 15 deltakere per prediktor (Stevens, 1996). I denne studien er det sju prediktorer, og dermed burde man her hatt et utvalg på minst 105, noe som står i stor kontrast til det faktiske utvalget på 20.

Det ble ikke funnet noe effekt av tiden man hadde vært ansatt i Monsterbedriften og noen av de avhengige eller den uavhengige variabelen. Det var på forhånd antatt at selvfølelsen ville øke jo lenger man hadde vært ansatt. Dette var fordi lenger erfaring kan føre til mer mestring, trygghet og læring (Kolb, 1984). Grunnene til at dette ikke hadde noen effekt kan være flere. Igjen så kan størrelsen på utvalget ha en innvirkning. Monsterbedriften ble startet opp i 2003, men det er først i de senere årene at antall ansatte har økt betraktelig på kort tid. Skalaen som ble brukt for hvor lenge man hadde vært ansatt hadde fem kategorier: under tre måneder, mellom tre og seks måneder, mellom seks måneder og ett år, mellom ett og to år, lenger enn to år. Spredningen i utvalget var veldig fin. Kategoriene kan imidlertid ha vært for små til å kunne gi noe effekt. Det kunne vært spennende å følge opp studien om noen år. Da kunne man hatt kategorier på ett år av gangen, og sett om dette korrelerte med økt selvfølelse.

5.7 Videre forskning

For å virkelig kunne testet om Monsterbedriften har en effekt på selvfølelse og andre psykologiske aspekter, kan man i fremtidige studier benytte en kontrollgruppe. Man kan samarbeide med NAV og målt tidligere kriminelle i en jobbsøkerprosess mot de ansatte i

Monsterbedriften. En annen kontrollgruppe kunne vært kriminelle som sitter fengslet. Om man hadde hatt begge disse kontrollgruppene kunne man til en viss grad kontrollert for effekten av å sitte i fengsel og det å slippe ut av fengsel. Dermed kunne man også isolert faktoren av å gi tidligere kriminelle en jobb, og målt effekten av dette alene. Dette kunne gitt svar på hvorfor utvalget i Monsterbedriften skåret betraktelig høyere på tilfredshet med livet i forhold til mannlige innsatte (Joy, 1990). Det er interessant å måle skårene på deltakerne i denne studien mot normdata utarbeidet av forfatterne av de ulike skalaene, men det vil uansett ikke være en jevnbyrdig gruppe å sammenligne med. I en oppfølgingsstudie eller en lignende studie ville en kontrollgruppe eller flere være meget nyttig.

Monsterbedriften består av tidligere kriminelle fra ulike bakgrunner. Noen har tidligere drevet narkotikakriminalitet, voldskriminalitet eller mindre overtredelser. Det er studier som har funnet sammenheng mellom type kriminalitet og selvfølelse, men også studier som ikke finner sammenheng mellom hvilken type kriminalitet man har begått og selvfølelse (Ford & Linney, 1995). Fremtidig forskning kunne kartlegge type kriminalitet og sett på korrelasjonene på selvfølelse og de andre faktorene. Dette ble imidlertid valgt bort i dette studiet av anonymitetshensyn. Hele utvalget er innenfor samme bedrift, og selve utvalget er meget lite. Dersom type kriminalitet hadde vært en egen faktor, ville det kunne vært meget få i hver kriminalitetsgruppe, og dermed økt sjansen for gjenkjenning. Kanskje ikke for utenforstående av bedriften, men man ville kunne identifisert hverandre innad i gruppen. Dette var noe jeg ønsket å unngå, og derfor ble type kriminalitet utelukket fra denne studien.

Alle de uavhengige faktorene i denne studien er relevante for selvfølelse og er nyttige å kartlegge i en bedrift som Monsterbedriften. Likevel hadde det vært interessant og relevant å også måle andre faktorer. Mange av de ansatte i Monsterbedriften har tidligere drevet med narkotika og andre stoffer. Langvarig narkotikabruk er knyttet til økt tilbøyelighet for angst (Compton, Thomas, Stinson & Grant, 2007). Det kunne dermed vært interessant å se andelen ansatte i Monsterbedriften som led av angst. Angst er korrelert negativt til selvfølelse (Pyszczyński, Greenberg, Solomon, Arndt & Schimel, 2004). Det kan se ut til at cannabisbruk korrelerer med depresjon (Lev-Ran, Roerecke, Foll, George, McKenzie & Rehm, 2014). Man kunne også inkludert andre mål som personlighetstrekk.

Ideelt sett kunne en slik studie som ønsker å se på utvikling av selvfølelse vært målt over tid. Forskning i fremtiden kunne gjennomført en longitudinell studie der man også fikk testet deltakere før de ble ansatt i Monsterbedriften. Da kunne man sett om det fantes noen sammenheng mellom hvor lenge man hadde vært ansatt og selvfølelse.

Denne studien handlet om utviklingen av selvfølelse. Dersom man ser på

korrelasjonsmatrisen (tabell 2), er den sterkeste sammenhengen mellom ADHD-symptomer og tilfredshet med livet. Denne sammenhengen er sterkt negativ. Dette funnet er meget interessant, og antyder at tilfredshet med livet og ADHD-symptomer kan ses i sammenheng. Fængselspopulasjoner viser en større andel av ADHD enn i en normalpopulasjon (Cahill et al. 2012). Dermed kan denne sammenhengen mellom ADHD-symptomer og tilfredshet med livet være interessant å studere videre både blant innsatte og tidligere kriminelle.

6 Konklusjon

Denne studien har undersøkt selvfølelsen til tidligere kriminelle som jobber i Monsterbedriften. I tillegg ønsket jeg å finne ut hvorvidt ADHD-symptomer, depresjon, sosial støtte, tilfredshet med livet og jobbtilfredshet påvirket deres selvfølelse. Det viste seg at de ansatte i Monsterbedriften hadde normal selvfølelse. De ansatte i Monsterbedriften viste dermed høyere selvfølelse enn innsatte i fengsel. Det er ikke grunnlag for å si noe om årsaken til dette, men forskning antyder at det at de tilbys en jobb, får fast inntekt og et sosial nettverk rundt seg, kan ha en innvirkning.

Det ble funnet en positiv sammenheng mellom selvfølelse og sosial støtte, samt mellom selvfølelse og jobbtilfredshet. Dette har støtte i tidligere forskning. Sosial støtte kan mediere effekten av både ADHD-symptomer, depresjon og jobbtilfredshet på selvfølelse. Det vil si at dersom man har en sårbarhet, så kan det å fokusere på sosial støtte bidra til å øke selvfølelsen. Dette blir støttet av tidligere forskning. Sosial støtte er dermed tett forbundet til selvfølelse, og burde inkluderes dersom man ønsker å forstå utvikling av selvfølelsen.

Utviklingen av selvfølelsen er dermed komplisert, og kan bli påvirket eller mediert av ulike faktorer. Dette forteller om hvor komplekst begrepet selvfølelse er.

Studien har noen svakheter det er viktig å være klar over. Utvalget er relativt lite og umuliggjør kompliserte analyser. Temaet er viktig å forske videre på. Monsterbedriften har et unikt konsept som gjør mye riktig. Dersom Monsterbedriften fortsetter å bygge gode relasjoner og ha fokus på sosial støtte, kan dette være med på å øke de ansattes selvfølelse.

7 Litteraturliste

- Able, S. L., Johnston, J. A., Adler, L. A., & Swindle, R. W. (2007). Functional and Psychosocial Impairment in Adults with Undiagnosed ADHD. *Psychological Medicine*, 37, 97-107. DOI: 10.1017/S0033291706008713
- American Psychiatric Association. (2000). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders (4th ed., text rev.)*. DOI:10.1176/appi.books.9780890423349
- Auerbach, R. P., & Gardiner, C. K. (2012). Moving Beyond the Trait Conceptualization of Self-Esteem: The Prospective Effect of Impulsiveness, Coping, and Risky Behaviour Engagement. *Behaviour Research and Therapy*, 50, 596-603. DOI: 10.1016/j.brat.2012.06.002
- Aziri, B. (2001). Job Satisfaction: A Litterature Review. *Management Research and Practice*, 3, 4, 77-86.
- Baccus, J. R., Baldwin, M. W., & Packer, D. T. (2004). Increasing Implicit Self-Esteem trough Classical Conditioning. *Psychosocial Science*, 15, 7, 498-502.
- Backmann, E. S., Espegren, O., & Willesen, A. M. (2008). Erfaringer med metylfenidat-behandling (ritalin) hos pasienter med kombinert ADHD og rusmisbruk. Et retrospektivt journalstudie. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 45, 10, 1285-1292.
- Bailey, T. C., & Snyder, C. R. (2007). Satisfaction with Life and Hope: A Look at Age and Marital Status. *The Psychological Record*, 57, 233-240.
- Baird, B. M., Lucas, R. E., & Donnellan, M. B. (2010). Life Satisfation Across the Lifespan: Findings from Two Nationally Representative Panel Studies. *Social Indicators Research*, 99, 183-203. DOI: 10.1007/s11205-010-9584-9
- Barton, J., Griffin, M., & Pretty, J. (2012). Exercise-, Nature-, and Socially Interactive-Based Initatives Improve Self-Esteem in the Clinical Population. *Perspectives in Public Health*, 132, 2, 89-96. DOI: 10.1177/1757913910393862
- Biederman, J., Faraone, S. V., Spencer, T. J., Mick, E., Monuteaux, M. C., & Aleardi, M. (2006). Functional Impairments in Adults with Self-Reports of Diagnosed ADHD: A Controlled Study of 1001 Adults in the Community. *Journal of Clinical Psychiatry*, 67, 4, 524-540.
- Bjerkeseth, A. W. (2014). «De antatt verste». Hentet fra: <http://www.nrk.no/vestfold/bytter-ut-rus-med-frivillig-arbeid-1.11516596>
- Blatier, C. (2000). Locus of Control, Causal Attributions, and Self-Esteem: A Comparison between Prisoners. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 44, 97, 97-110. DOI: 10.1177/0306624X00441009

- Bowling, N. A., & Hammond, G. D. (2008). A Meta-Analytic Examination of the Construct Validity of the Michigan Organizational Assessment Questionnaire Job Satisfaction Subscale. *Journal of Vocational Behaviour*, 73, 66-77. DOI: 10.1016/j.jvb.2008.01.004
- Bracken, B. A., & Reintjes, C. (2009). Age, Race, and Gender Differences in Depressive Symptoms. A Lifestyle Developmental Investigation. *Journal of Psychoeducational Assessment*, 07. DOI: 10.1177/0734282909336081
- Brown, G. W., Andrews, B., Harris, T., Adler, Z., & Bridge, L. (1986). Social Support, Self-Esteem and Depression. *Psychological Medicine*, 16, 813-831
- Brown, H. E., Gilson, N. D., Burton, N. W., & Brown, W. J. (2011). Does Physical Activity Impact on Presenteeism and Other Indicators of Workplace Well-Beeing? *Sports Medicine*, 41, 3, 249-262. DOI: 10.2165/11539180-000000000-00000
- Bushman, B. J., Moeller, S. J., & Crocker, J. (2011). Sweets, Sex, or Self-Esteem? Comparing the Value of Self-Esteem Boosts with Other Pleasant Rewards. *Journal of Personality*, 79, 5, 993-1012. DOI: 10.1111/j.1467-6494.2011.00712.x
- Butterworth, P., Leach, L. S., Strazdins, L., Olesen, S. C., Rodgers, B., & Broom, D. H. (2011). The Psychosocial Quality of Work Determines whether Employments has Benefits for Mental Health: Results from a Longitudinal National Household Panel Survey. *Occupational and Environmental Medicine*. DOI: 10.1136/oem.2010.059030
- Cahill, B. S., Coolidge, F. L., Segal, D. L., Klebe, K. J., Marle, P. D., & Overmann, K. A. (2012). Prevalnce of ADHD and its Subtypes in Male and Female Adult Prison Inmates. *Behavioural Science and the Law*, 30, 154-166. DOI: 10.1002/bsl.2004
- Cigman, R. (2004). Situated Self-Esteem. *Journal of Philosophy of Education*, 38, 1, 91-105.
- Cobb, S. (1976). Social Support as a Moderator of Life Stress. *Psychosomatic Medicine*, 38, 5, 300-314
- Cohen, S., & Syme, S. L. (1985). Issues in the Study and Application of Social Support. *Social Support and Health*. San Fransisco: Academic Press.
- «Computer-Based ADHD Assesment in UK Prisons for the First Time». (2013). Hentet fra: <http://ehealth.eletsonline.com/2013/06/computer-based-adhd-assessment-in-uk-prisons-for-the-first-time/>
- Connerley, M. L., Arvey, R. D., & Bernardy, C. J. (2001). Criminal Background Checks for Prospective and Current Employees: Current Practices among Municipal Agencies. *Public Personnel Management*, 30, 173-183. DOI: 10.1177/009102600103000204
- Crabtree, J. W., & Haslam, S. A. (2010). Mental Health Support Groups, Stigma and Self-Esteem: Positive and Negative Implications of Group Identification. *Journal of Social*

- Crocker, J., & Park, L. E. (2004). The Costly Pursuit of Self-Esteem. *Psychological Bulletin*, 130, 3, 392-414. DOI: 10.1037/0033-2909.130.3.392
- Compton, W. M., Thomas, Y. F., Stinson, S. F., & Grant, B. F. (2007). Prevalence, Correlates, Disability, and Comorbidity of DSM-IV Drug Abuse and Independence in the United States. *Arch Gen Psychiatry*. 2007, 64, 5, 566-576. DOI: 10.1001/archpsyc.64.5.566
- Davidson, M. A. (2008). ADHD in Adults – A Review of the Litterature. *Journal of Attention Disorders*, 11, 6, 628-641. DOI: 10.1177/10870547310878
- De Sanctis, V. A., Nomura, Y., Newcorn, J. H., & Halperin, J. M. (2012). Childhood Maltreatment and Conduct Disorder: Indepentend Predictors of Criminal Outcomes in ADHD Youth. *Child Abuse & Neglect*, 36, 782-789. DOI: 10.1016/j.chiabu.2012.08.003
- Defoe, I. N., Farrington, D. P., & Loeber, R. (2013). Disentangling the Relationship Between Delinquency and Hyperactivity, Low Achievement, Depression, and Low Socioeconomic Status: Analysis of Repeated Longitudinal Data. *Journal of Criminal Justice*, 41, 100-107. DOI: 10.1016/j.jcrimjus.2012.12.002
- Diener, E., & Diener, M. (1995). Cross-Cultural Correlates of Life Satisfaction and Self-Esteem. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68, 4, 653-663.
- Diener, E., Emmons, R.A., Larsen, R.J., & Griffin, S. (1985). The Satisfaction with Life Scale. *Journal of Personality Assessment*, 49, 1-5.
- Donnellan, M. B., Trzesniewski, K. H., Robins, R. W., Moffitt, T. E., & Caspi, A. (2005). Low Self-Esteem is Related to Aggression, Antisocial Behavior and Delinquency. *Psychological Science*, 16, 4, 328-335.
- Erdogan, B., Bauer, T. N., Truxillo, D. M., & Mansfield, L.R. (2012). Whistle While You Work: A Review of the Life Satisfaction Literature, *Journal of Management*, 38, 4, 1038-1083. DOI: 10.1177/0149206311429379
- Ford, M. E., & Linney, J. A. (1995). Comparative Analysis of Juvenile Sexual Offenders, Violent Nonsexual Offenders, and Status Offenders. *Journal of Interpersonal Violence*, 10, 1, 56-70.
- Gullone, E., Jones, T., & Cummins, R. (2000). Coping Styles and Prison Experience as Predictors of Psychological Well-Being in Male Prisoners. *Psychiatry, Psychology and Law*, 7, 1, 170-181
- Gustavson, K., Røysamb, E., von Soest, T., Helland, M. J., & Mathiesen, K. S. (2012). Longitudinal Associations between Relationship Problems, Divorce and Life Satisfaction: Findings from a 15-year Population-based study. *Journal of Positive Psychology*, 7, 188-

197. DOI: 10.1080/17439760.2012.671346

- Harpin, V., Mazzone, L., Raynaud, J. P., Kahle, J., & Hodgkins, J. (2013). Long-Term Outcomes of ADHD: A Systematic Review of Self-Esteem and Social Function. *Journal of Attention Disorders*, published online 22. May. DOI: 10.1177/1087054713486516
- Harter, S. (2012). *Self-Perception Profile for Children: Manual and Questionnaires*. University of Denver: Department of Psychology
- Hartz, L., & Thick, L. (2005). Art Therapy Strategies to Raise Self-Esteem in Female Juvenile Offenders: A Comparison of Art Psychotherapy and Art as Therapy Approaches. *Art Therapy: Journal of the American Art Therapy Association*, 22, 2, 70-80.
- Hines, J. L., King, T. S., & Curry, W. J. (2012). The Adult ADHD Self-Report Scale for Screening for Adult Attention Deficit-Hyperactivity Disorder (ADHD). *Journal of the American Board of Family Medicine*, 25, 6, 847-853. DOI: 10.3122/jabfm.2012.06.120065
- Hughes, M. (1998). Turning Points in the Lives of Young Inner-City Men Forgoing Destructive Criminal Behaviours: A Qualitative Study. *Social Work Research*, 22, 3, 143-151
- Ibarra-Rovillard, M. S., & Kuiper, N. A. (2011). Social Support and Social Negativity Findings in Depression: Perceived Responsiveness to Basic Psychological Needs. *Clinical Psychology Review*, 31, 342-352. DOI: 10.1016/j.cpr.2011.01.005
- Jankowski, M. S. (1991). *Islands in the Streets: Gangs and American urban Society*. Berkely: University of California Press
- Johnson, J. E., Esposito-Smythers, C., Miranda Jr., R., Rizzo, C. J., Justus, A. N., & Clum, G. (2011). Gender, Social Support, and Depression in Criminal Justice-Involved Adolescents. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 55, 7, 1096-1109.
- Joy, R. H. (1990). Path Analytic Investigation of Stress-Symptom Relationships: Physical and Psychological Symptom Model. *Upublisert doktoravhandling*, University of Illinois at Urbana-Campaign.
- Judge, T. A., Bono, J. E., & Locke, E. A. (2000). Personality and Job Satisfaction: The Mediating Role of Job Characteristics. *Journal of Applied Psychology*, 85, 2, 237-249. DOI: 10.1037/0021-9010.85.2.237
- Kapikhiran, S. (2013). Loneliness and Life Satisfaction in Turkish Early Adolescents: The Mediating Effect of Self-Esteem and Social Support. *Social Indicators Research*, 111, 617-632. DOI: 10.1007/s11205-012-002-x
- Kessler, R. C., Adler, L., Ames, M., Demler, O., Faraone, S., Hiripi, E., Howes, M. J., Jin, R.,

- Secnik, K., Spencer, T., Ustun, T. B., & Walters, E. E. (2005) The World Health Organization adult ADHD self-report scale (ASRS): a short screening scale for use in the general population. *Psychological Medicine*, 35, 245–256. DOI: 10.1017/S0033291704002892
- Kessler, R. C., Adler, L., Barkley, R., Biederman, J., Conners, C. K., Demler, O., . . . , & Zaslowsky, A. M. (2006). The Prevalence and Correlates of Adult ADHD in the United States: Results From the National Comorbidity Survey Replication. *American Journal of Psychiatry*, 163, 716-723.
- Kolb, D. A. (1984). *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*. New Jersey: Prentice-Hall inc.
- Kong, F., Zhao, J., & You, X. (2012). Emotional Intelligence and Life Satisfaction in Chinese University Students: The Mediating Role of Self-Esteem and Social Support. *Personality and Social Differences*, 53, 1039-1043. DOI: 10.1016/j.paid.2012.7.032
- Kroenke, K., Spitzer, R. L., & Williams, J. B. W. (2001). The PHQ-9: Validity of a Brief Depression Severity Measure. *Journal of General Internal Medicine*, 16, 606-613.
- Kuehner, C. (2003) Gender Differences in Unipolar Depression: An Update on Epidemiological Findings and Possible Explanations. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 108, 163-174
- Kvanvig, A-G. (2007). *ADHD – Selvrapporterings skjema for voksne-V1.1 (ASRS-V1.1). Screener for WHO Composite International Diagnostic Interview*. Oslo.
- Lamberg, L. (2003). ADHD Often Undiagnosed in Adults. Appropriate Treatment May Benefit Work, Family, Social Life. *Journal of the American Medical Association*, 290, 12
- Leary, M. R. (1999). Making Sence of Self-Esteem. *Current Directions in Psychological Science*, 8, 1, 32-35.
- Lee, I. (2014). Monsterbedriften inn i Ferdfamilien. *Ferdmagasinet*, 03, 24-25.
- Lev-Ran, S., Roerecke, M., Le Foll, B., George, T. P., McKenzie, K., & Rehm, J. (2014). The Assosiation Between Cannabis use and Depression: A Systematic Review and Meta-Analysis of Longitudinal Studies. *Psychological Medicine*, 44, 797-810. DOI: 10.1017/S0033291713001438
- Lowe, N., Kirley, A., Hawi, Z., Sham, P., Wickham, H., . . . , & Gill, M. (2004). Joint Analysis of the DRD5 Marker Concludes Association with Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder Confined to the Predominatly Inattentive and Combined Subtypes. *American Journal of Human Genetics*, 74, 348-356.
- MacDonald, J. M., Piquero, A. R., Valois, R. F., & Zullig, K. J. (2005). The Relationship Between Life Satisfaction, Risk-Taking Behaviors and Youth Violence. *Journal of*

Interpersonal Violence, 20, 1495-1518. DOI: 10.1177/0886260505278718

- Marshall, W. L., Champagne, F., Sturgeon, C., & Bryce, P. (1997). Increasing Self-Esteem of Child Molesters. *Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment*, 9, 4, 321-333.
- Matsuura, N., Hashimoto, T., & Toichi, M. (2010). The Characteristics of AD/HD Symptoms, Self-Esteem, and Aggression Among Serious Juvenile Offenders in Japan. *Research in Developmental Disabilities*, 31, 1197-1203. DOI: 10.1016/j.ridd.2010.07.026
- McAdams, K. K., Lucas, R. E., & Donnellan, M. B. (2012). The Role of Domain Satisfaction in Explaining the Paradoxical Association Between Life Satisfaction and Age. *Social Indicators Research*, 109, 295-303. DOI: 10.1007/s11205-011-9903-9
- McCarthy, J. D., & Hoge, D. R. (1984). The Dynamics of Self-Esteem and Delinquency. *American Journal of Sociology*, 90, 2, 396-410
- Meisenhelder, T. (1977). An Exploratory Study of Exiting from Criminal Careers. *Criminology*, 15, 3, 319-334.
- Muhlenkamp, A. F., & Sayles, J. A. (1986). Self-Esteem, Social Support, and Positive Health Practises. *Nursing Research*, 35, 6, 334-338
- Ni Mhaolain, A. M., Gallagher, D., Connell, H. O., Chin, A. V., Bruce, I., . . . Lawlor, B. A. (2012). Subjective Well-Being Amongst Community-Dwelling Elders: What Determines Satisfaction With Life? Findings from the Dublin Healthy Aging Study. *International Psychogeriatrics*, 24, 2, 316-323. DOI: 10.1017/S1041610211001360
- Nilsen, W., Karevold, E., Røysamb, E., & Mathiesen, K.S. (2013). Social Skills and Depressive Symptoms across Adolescence: Social Support as a Mediator in Girls versus Boys. *Journal of Adolescence*, 36, 1, 11-20. DOI: 10.1016/j.adolescence.2012.08.005
- Ng, I. Y. H., Shen, X., Sim, H., Sarri, R. C., Stoffregen, E., & Shook, J. J. (2011). Incarcerating Juveniles in Adult Prisons as a Factor in Depression. *Criminal Behaviour and Mental Health*, 21, 21-34. DOI: 10.1002/cbm.783
- Om oss – Pøbelprosjektet (2014). Hentet fra: <http://pobel.apt10.kjapt.no/om-oss/>
- Orth, U., Robins, R. W., & Trzesniewski, K. H. (2010). Self-Esteem Development From Young Adulthood to Old Age: A Cohort-Sequential Longitudinal Study. *Journal of Personality and Social Psychology*, 98, 4, 645-658.
- Orth, U., Robins, R. W., & Widaman, K. F. (2012). Life-Span Development of Self-Esteem and Its Effect on Important Life Outcomes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 102, 6, 1271-1288.
- Oser, C. B. (2006). The Criminal Offending-Self-Esteem Nexus: Which Version of the Self-Esteem Theory Is Supported? *The Prison Journal*, 86, 344-363.

- Pavrot, W., & Diener, E. (1993). Review of the Satisfaction with Life Scale. *Psychological Assessment*, 5, 164-172.
- Pyszczynski, T., Greenberg, J., Solomon, S., Arndt, J., & Schimel, J. (2004). Why Do People Need Self-Esteem? A Theoretical and Empirical Review. *Psychological Bulletin*, 130, 3, 435-468. DOI: 10.1037/0033-2909.130.3.435.
- Robins. R.W., Hendin, H.M., & Trzesniewski, K. H.(2001). Measuring Global Self-Esteem: Construct Validation of a Single-Item Measure and the Rosenberg Self-Esteem Scale. *Personality and Social Psychological Bulletin*, 27, 151. DOI: 10.1177/0146167201272002
- Rogers, C. (1961). *On Becoming a Person – A Therapist's View of Psychotherapy*. Boston: Houghton Mifflin Company.
- Rosenberg, M. (1965). *Society and the Adolescent Self-Image*. Princeton, NJ: Princeton University Press
- Rosenberg, M., Schooler, C., Schoenbach, C., & Rosenberg, F. (1995). Global Self-Esteem and Specific Self-Esteem: Different Concepts, Different Outcomes. *American Sociological Review*, 60, 141-156.
- Shaw-Zirt, B., Popali-Lehane, L., Chaplin, W., & Bergman, A. (2005). Adjustment, Social Skills, and Self-Esteem in College Students with Symptoms of ADHD. *Journal of Attention Disorders*, 8, 3, 109-120. DOI: 10.1177/1087054705277775
- Schmitt, D. P., & Allik, J. (2005). Simultaneous Administration of the Rosenberg Self-Esteem Scale in 53 Nations: Exploring the Universal and Culture-Specific Features of Global Self-Esteem. *Journal of Personality and Social Psychology*, 89, 4, 623-642. DOI: 10.1037/0022-3514.89.4.623
- von Soest, T. (2005). Rosenbergs selvfølelsesskala: Validering av en norsk oversettelse. *Tidsskrift for norsk psykologiforening*, 42, 226-228.
- Solomon, A. L. (2012). In Search of a Job: Criminal Records as Barriers to Employment. *National Institute of Justice Journal*, 270, 42-51.
- Sowislo, J. F., Orth, U. (2013). Does Low Self-Esteem Predict Depression and Anxiety? A Meta-Analysis of Longitudinal Studies. *Psychological Bulletin*, 139, 1, 213-240. DOI: 10.1037/a0028931
- Sperry, D. M., & Spatz Widom, C. (2013). Child Abuse and Neglect, Social Support, and Psychopathology in Adulthood: A Prospective Investigation. *Child Abuse and Neglect*, 37, 415-425. DOI: 10.1016/j.chiabu.2013.02.006
- Steiger, A. E., Fend, H. A., Allemand, M. (2015). Testing the Vulnerability and Scar Models of Self-Esteem and Depressive Symptoms From Adolescence to Middel Adulthood and

- Across Generations. *Developmental Psychology*, 51, 2, 236-247. DOI: 10.1037/a0038478
- Stevens, J. (1996). *Applied multivariate statistics for the social sciences* (3rd edn). Boston: Houghton Mifflin.
- Swann Jr, W.B., Chang-Schneider, C., & Larsen McClarty, K. (2007). Do People's Self-Views Matter? Self-Concept and Self-Esteem in Everyday Life. *American Psychologist*, 62, 2, 84-94. DOI: 10.1037/0003-066X.62.2.84
- Symister, P., & Friend, R. (2003). The Influence of Social Support and Problematic Support on Optimism and Depression in Chronic Illness: A Prospective Study Evaluating Self-Esteem as a Mediator. *Health Psychology*, 22, 2, 123-129. DOI: 10.1037/0278-6133.22.2.123
- Tharenou, P. (1979). Employee Self-Esteem: A Review of the Literature. *Journal of Vocational Behaviour*, 15, 316-346
- Thoits, P. A. (1986). Social Support as Coping Assistance. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 54, 4, 416-423
- Törnblom, M. (2006). *Selvfølelse nå! Din personlige coach viser deg hvordan*. Oslo: Pantagruel Forlag
- Treuting, J. J., & Hinshaw, S. P. (2001). Depression and Self-Esteem in Boys with Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder: Associations with Comorbid Aggression and Explanatory Attributional Mechanisms. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 29, 1, 23-29
- Twenge, J. M., & Campbell, W. K. (2002). Self-Esteem and Socioeconomic Status: A Meta Analytic Review. *Personality and Social Psychology Review*, 6, 1, 59-71.
- Uggen, C. (1999). Ex-Offenders and the Conformist Alternative: A Job Quality Model of Work and Crime. *Social Problems*, 46, 1, 127-151
- Uggen, C. (2000). Work as a Turning Point in the Life Course of Criminals: A Duration Model of Age, Employment, and Recidivism. *American Sociological Review*, 64, 4, 529-546.
- Uggen, C., & Staff, J. (2001). Work as a Turning Point for Criminal Offenders. *Corrections Management Quarterly*, 5, 1-16
- Vaske, J., & Gehring, K. (2010). Mechanisms Linking Depression to Delinquency for Males and Females. *Feminist Criminology*, 5, 1, 8-28. DOI: 10.1177/1557085109345468
- Visher, C. A., Debus-Sherrill, S. A., & Yahner, J. (2011). Employment After Prison: A Longitudinal Study of Former Prisoners. *Justice Quarterly*, 28, 5, 698-718. DOI: 10.1080/07418825.2010.535553
- Waters, L. E., & Moore, K. A. (2002). Self-Esteem, Appraisal and Coping: A Comparison of Unemployed and Re-employed People. *Journal of Organizational Behaviour*, 23, 593-

604. DOI: 10.1002/job.156

- Wild, B., Herzog, W., Schellberg, D., Lechner, S., Niehoff, D., Brenner, H., Rothenbacher, D., Stegmeier, C., & Raum, E. (2012) Association Between the Prevalence of Depression and Age in a Large Representative German Sample of People Aged 53 to 80 Years. *International Journal of Geriatric Psychiatry*, 27, 375-381. DOI: 10.1002/gps.2728
- Willcutt, E. G. (2012). The Prevalence of DSM-IV Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder: A Meta-Analytic Review. *Neurotherapeutics*, 9, 490-499. DOI: 10.1007/s13311-012-0135-8
- Øiestad, G. (2009). *Selvfølelsen*. Oslo: Gyldendal

Vedlegg

Vedlegg 1: Spørreskjema på norsk

Spørreskjema Monsterbedriften

Dette er et spørreskjema som deles ut til alle ansatte i Monsterbedriften. Målet med undersøkelsen er å få en bedre forståelse av hvem de ansatte i Monsterbedriften er og hvordan de har det. Undersøkelsen er helt frivillig å være med på, man trenger ikke å delta om man ikke har lyst. Spørreskjemaet tar 10-15min å fylle ut, og er helt anonym. I ettertid vil jeg informere alle i Monsterbedriften om resultatene og funnene fra min studie. Det er kun jeg (Åsne Mariel Hillestad) og min veileder Evalill Karevold som vil se på svarene fra undersøkelsen. Det er viktig at man svarer på alle spørsmålene så ærlig som mulig. Ved å krysse av "jeg forstår" samtykker man til å delta i studien. Om man har noen spørsmål er det bare å sende meg en mail på mariel.hillestad@hotmail.com

Jeg forstår	Jeg forstår ikke

I dette spørreskjemaet vil du bli spurt om flere forskjellige temaer. Forsøk å svare på alle spørsmål så godt du kan. Det finnes ingen gale eller rette svar, og undersøkelsen vil være anonym.

Mann	Kvinne

Alder: ____

Tid ansatt i Monsterbedriften (Sett kun ett kryss):

Under 3 måneder	Mellom 3 og 6 måneder	Mellom 6 måneder og ett år	Mellom ett og to år	Lenger enn to år

Meg selv

Disse påstandene handler om hva slags oppfatning du har av deg selv. (Sett kun ett kryss for hver linje)

Påstand:	Svært uenig	Uenig	Enig	Svært enig
1. Jeg har en positiv holdning til meg selv				
2. Jeg føler meg virkelig ubrukelig til tider				
3. Jeg føler at jeg ikke har så mye å være stolt av				
4. Jeg føler at jeg er en verdifull person, iallfall på lik linje med andre				
5. Jeg synes jeg har flere gode kvaliteter				
6. Jeg klarer alltid å løse vanskelige problemer hvis jeg prøver hardt nok				
7. Hvis noen motarbeider meg, finner jeg en måte å oppnå det jeg vil på				
8. Jeg er sikker på at jeg kan mestre uventede hendelser				
9. Jeg er rolig når jeg møter vanskeligheter, fordi jeg stoler på min evne til å klare meg				
10. Dersom jeg er i en knipe, finner jeg vanligvis en løsning				

Fokus

Nå vil det komme spørsmål om hvordan du opplever din konsentrasjon. Forsøk å vurdere i hvilken grad disse utsagnene passer for deg. (Sett kun ett kryss for hver linje)

	Aldri	Sjeldent	I blant	Ofte	Svært ofte
1. Hvor ofte har du problemer med å avslutte en oppgave etter at de interessante delene er unnagjort ?					
2. Hvor ofte er det vanskelig for deg å få orden på ting når du skal utføre en oppgave som krever organisering?					
3. Hvor ofte har du problemer med å huske avtaler eller forpliktelser?					
4. Når du har en oppgave som krever at du tenker nøye igjennom det du skal gjøre, hvor ofte unngår eller utsetter du å begynne på den?					
5. Hvor ofte sitter du og fikler med noe når du må sitte lenge i ro?					
6. Hvor ofte føler du deg overdrevet aktiv og tvunget til å gjøre noe, som om du var drevet av en indre motor?					

Syn på livet

Her er noen utsagn som du kan være enig eller uenig i. Angi hvor enig du med hvert utsagn er ved å plassere et kryss i boksen som passer best. (Sett kun ett kryss for hver linje)

	Helt uenig	Uenig	Litt uenig	Verken enig eller uenig	Litt enig	Enig	Helt enig
a) På de fleste måter er livet mitt nær idealet mitt							
b) Livsbetingelsene mine er fremragende							
c) Jeg er fornøyd med livet mitt							
d) Så langt har jeg oppnådd det jeg ønsker i livet mitt							
e) Hadde jeg kunnet leve livet på nytt, ville jeg nesten ikke forandret noe							

Venner og familie

De neste spørsmålene handler om ditt forhold til venner og familie. (Sett kun ett kryss på hver linje).

	Helt uenig	Uenig	Hverken enig eller uenig	Enig	Helt enig
Jeg føler meg nært knyttet til mine venner					
Vennene mine hører på meningene mine					
Det hender at jeg føler meg utenfor selv blant venner					

	Helt uenig	Uenig	Hverken enig eller uenig	Enig	Helt enig
Jeg føler meg nært knyttet til min familie					
Familien min hører på meningene mine					
Det hender at jeg føler meg utenfor selv blant familien min					

Deg og din jobb

De neste spørsmålene handler om hvordan du har det i din jobb hos Monsterbedriften (sett kun ett kryss på hver linje).

	Helt uenig	Uenig	Hverken enig eller uenig	Enig	Helt enig
Alt i alt er jeg fornøyd med jobben min					
Generelt liker jeg ikke jobben min					
Generelt liker jeg å jobbe her					

Humør

Nå kommer det noen spørsmål som handler om ditt humør. Hvor ofte har du vært plaget av ett eller flere av de følgende problemene de siste 2 ukene?

	Ikke i det hele tatt	Noen dager	Mer enn halvparten av dagene	Nesten hver dag
1. Lite interesse for eller glede over å gjøre ting				
2. Følt deg nedfor, deprimert eller fylt av håpløshet				
3. Vansker med å sovne eller med å sove natten gjennom uten å våkne – eller med at du sover for mye				
4. Følt deg trett eller slapp				
5. Dårlig appetitt eller å spise for mye				
6. Vært misfornøyd med deg selv eller følt deg mislykket – eller følt at du har sviktet deg selv eller familien din				
7. Vansker med å konsentrere deg om ting, slik som å lese avisen eller se på tv				
8. Beveget deg eller snakket så langsomt at andre kan ha merket det? Eller motsatt – følt deg så urolig eller rastløs at du har vært mye mer i bevegelse enn vanlig				
9. Tanker om at du like gjerne kunne vært død eller på annen måte ville skade deg selv				

Hvis du har opplevd ett eller flere av de problemene som nevnes, i hvor stor grad har problemene gjort det vanskelig for deg å utføre arbeidet ditt, ordne med ting hjemme eller komme overens med andre?

Ikke vanskelig i det hele tatt	Litt vanskelig	Veldig vanskelig	Ekstremt vanskelig

Vedlegg 2: Spørreskjema på engelsk

Survey Monsterbedriften

This survey is for every employee in Monsterbedriften. The purpose of this survey is to get a better understanding of who the employees of Monsterbedriften are, and how they feel. The survey is not mandatory, so you don't have to participate if you don't want to. The survey will take approximately 10-15 minutes, and it is completely anonymous. When the study is completed, I will inform all employees in Monsterbedriften about the results and findings. Only me (Åsne Mariel Hillestad) and my supervisor Evalill Karevold will have access to the replies from the survey. It is important to answer every question as honest as possible. By choosing "I accept" you give your consent to participate in the study. If you have any questions, please send me an email to mariel.hillestad@hotmail.com

I accept	Don't accept

This survey will involve several different subjects. Try to answer all the questions as honest as possible. This survey is anonymous, and there are no right or wrong answers.

Male	Female

Age: _____

Time employed in Monsterbedriften (choose only one option.)

Less than three months	Between three and six months	Between six months and one year	Between one and two years	More than two years

Myself

The next questions are about how you view yourself. (Choose only one option.)

	Strongly disagree	Disagree	Agree	Strongly agree
1. On the whole, I am satisfied with myself				
2. At times, I think I am no good at all				
3. I feel that I have a number of good qualities				
4. I am able to do things as well as most other people				
5. I feel I do not have much to be proud of				
6. I certainly feel useless at times				
7. I feel that I'm a person of worth, at least on an equal plane with others				
8. I wish I could have more respect for myself				
9. All in all, I am inclined to feel that I am a failure				
10. I take a positive attitude toward myself				

Focus

These questions are about how you view your own ability to focus. Try to determine to what degree they are appropriate for you. (Choose only one option.)

	Never	Rarely	Sometimes	Often	Very often
1. How often do you have trouble wrapping up the final details of a project, once the challenging parts have been done?					
2. How often do you have difficulty getting things in order when you have to do a task that requires organization?					
3. How often do you have problems remembering appointments or obligations?					
4. When you have a task that requires a lot of thought, how often do you avoid or delay getting started?					
5. How often do you fidget or squirm with your hands or feet when you have to sit down for a long time?					
6. How often do you feel overly active and compelled to do things, like you were driven by a motor?					

Views on life

This part involves a few statements, where you can agree or disagree.

Try to evaluate to what degree these statements involves you. (Choose only one option for each question.)

	Strongly disagree	Disagree	Slightly disagree	Neither agree or disagree	Slightly agree	Agree	Strongly agree
1. In most ways, my life is close to ideal							
2. The conditions of my life are excellent.							
3. I am satisfied with my life.							
4. So far, I have gotten the important things I want in life.							
5. If I could live my life over, I would change almost nothing.							

Friends and family

These next questions is about your relationship with friends and family. (Chose only one option for each question).

	Strongly disagree	Disagree	Neither agree or disagree	Agree	Strongly agree
I feel closely connected to my friends					
My friends listens to my opinions					
Sometimes I feel like an outsider, even amongst friends					

	Strongly disagree	Disagree	Neither agree or disagree	Agree	Strongly agree
I feel closely connected to my family					
My family listens to my opinions					
Sometimes I feel like an outsider, even amongst my family					

You and your job

These next questions are about how you feel about your job in Monsterbedriften (chose only one option for each question)

	Strongly disagree	Disagree	Neither agree or disagree	Agree	Strongly agree
All in all I am satisfied with my job					
In general, I don't like my job					
In general, I like working here					

Mood

These next questions are about your mood.

Choose the best answer for how you have felt over the past 2 weeks.

	Not at all	Several days	More than half the days	Nearly every day
1. Little interest or pleasure in doing things				
2. Feeling down, depressed, or hopeless				
3. Trouble falling or staying asleep, or sleeping too much				
4. Feeling tired or having little energy				
5. Poor appetite or overeating				
6. Feeling bad about yourself – or that you are a failure or have let yourself or your family down				
7. Trouble concentrating on things, such as reading the newspaper or watching television				
8. Moving or speaking so slowly that other people could have noticed. Or the opposite – being so fidgety or restless that you have been moving around a lot more than usual				
9. Thoughts that you are better off dead, or of hurting yourself				

If you checked off any problems, how difficult have these problems made it for you to do your work, take care of things at home, or get along with other people?

Not difficult at all	Somewhat difficult	Very difficult	Extremely difficult